Ἀριθ. 475 — Λεπτὰ εἴκοσι πέντε.

ΕΤΟΣ Γ'.

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος ΙΘ'

Συνδρομὴ ἐτησία: Ἐν Ἑλλάδι: φρ. 12, ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ φρ. 20 — Αἱ συνδρομαὶ ἄρχονται ἀπὸ Ἰ Ἰανουαρ. ἑκάστ. ἔτους καὶ εἶνε ἐτήσιαι. — Γραφεῖον Διευθ. Ἐπὶ τῆς λεωφ. Πανεπιστημίου 39.

23 Φεβρουαρίου 1885

Λίαν προσεχῶς θέλει παραδοθῇ εἰς τὴν δημοσιότητα πολλοῦ λόγου ἄξιον ἔργον τοῦ διευθυντοῦ τοῦ ἐνταῦθα Διδασκαλείου κ. Χαρισίου Παπαμάρκου, ἐπιγραφόμενον « Περὶ τοῦ σκοποῦ τῆς ἐκπαιδεύσεως τῆς ἑλληνίδος νεολαίας ». Ὁ κ. Παπαμάρκου ἀπὸ χρόνου πολλοῦ ἔχει ἐγκύψει μετ' ἀγάπης εἰς τὰ παιδαγωγικὰ καὶ ἱκανὰ περὶ αὐτῶν ἐδημοσίευσε, κεκτημένος δὲ καὶ τὴν πεῖραν μακροχρονίου διδασκαλίας πραγματεύεται τὸ σπουδαιότατον τοῦτο θέμα μετὰ τοῦ κύρους, ὅπερ παρέχει ἡ τοιαύτη αὐτοῦ εἰδικότης ἐν τοῖς παιδαγωγικοῖς ζητήμασιν. Ἐν τῷ προκειμένῳ δ' αὐτοῦ συγγράμματι ἀναπτύσσει πλῆρες σύστημα, καθ' ὃ νομίζει ὅτι δέον νὰ ἐκπαιδεύηται ἡ ἑλληνικὴ νεότης. Ὡς τοιοῦτον τὸ ἔργον αὐτοῦ, καὶ διὰ τὴν μεγάλην ἐθνικὴν σημασίαν τοῦ ζητήματος ὅπερ πραγματεύεται, εἶνε ἄξιον νὰ μελετηθῇ ὑπὸ πάντων τῶν Ἑλλήνων τῶν κηδομένων τοῦ ἐθνικοῦ μέλλοντος. Ἀπόσπασμα τοῦ ἔργου τούτου, εὐμενῶς παραχωρηθὲν ἡμῖν ὑπὸ τοῦ συγγραφέως, παρέχομεν ἐνταῦθα τοῖς ἀναγνώσταις τῆς « Ἑστίας ».

Σ. τ. Δ.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΣΚΟΠΟΥ ΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΔΟΣ ΝΕΟΛΑΙΑΣ

Τὸ σχολεῖον ἂν μέλλῃ τὰ ἦναι σύμφωνον πρὸς τὸ πνεῦμα τῆς ἀρχικῆς αἰτίας τῆς προκαλεσάσης αὐτὸ εἰς τὸ εἶναι, καὶ ἂν μέλλῃ τὰ συντελῇ εἰς τὸ κοινὸν συμπάντων τῶν πολιτικῶν θεσμῶν σωσίπολιν ἔργον αὐτοῦ, πρέπει νὰ ἐπεξεργασθῇ τοὺς εἰς αὐτὸ φοιτῶντας παῖδας οὕτως ὥστε νὰ γείνῃ δυνατὸν νὰ καταστῶσι ποτε οὗτοι ἄνδρες ἀγαθοὶ καὶ πολῖται χρήσιμοι ἔχοντες τὴν δεινότητα νὰ προάγωσι τὴν πολιτικὴν ἰσχὺν καὶ νὰ αὐξάνωσι τὸν πλοῦτον τῆς πατρίδος αὐτῶν, ἐξεγείρον διὰ τῶν δυνατῶν μέσων καὶ ἐνισχύον διὰ τῶν ἁρμοδίων τρόπων ἐκείνας τὰς δυνάμεις ἐν τοῖς παισίν, ὧν παραγόμενον εἶναι ἡ πολιτικὴ ἰσχὺς καὶ ὁ δημοτικὸς πλοῦτος, πρὸς τὸ τέλος τοῦ μόνου δυνατοῦ καλοῦ ἀνθρωπίνου βίου.

Ἡ πολιτικὴ ἰσχὺς εἶναι τὸ τελικὸν ἀποτέλεσμα πλείστων καὶ σπουδαιοτάτων παραγόντων, εἶναι ἄθροισμα ἐκ πολλῶν καὶ δυσαποκτήτων στοιχείων συγκροτούμενον. Αὕτη προαπαιτεῖ πρώτιστα πάντων *σωματικὴν ῥώμην καὶ πολεμικὴν ἐμπειρίαν* τῶν καθ' ἕκαστον ὑποκειμένων τῶν συγκροτούντων τὴν πολιτείαν· « *ὅπλων, ὅπλων δεῖ,* » βοᾷ ὁ Αἰσχύλος, « *ἠδὺ ξανῆσαι καὶ προγυμνάσαι χέρα* » ὁ Σοφοκλῆς, « *εἰς μυρίους ὄρνιθας ἀετὸς σοβεῖ* » ὁ Σωσίθεος· « Δημόκριτος δὲ παραινεῖ τήν τε *πολεμικὴν τέχνην μεγίστην οὖσαν* ἐκδιδάσκεσθαι καὶ τοὺς πόνους διώκειν, ἀφ' ὧν τὰ μεγάλα καὶ λαμπρὰ γίνονται τοῖς ἀνθρώποις, » λέγει ὁ Πλούταρχος. Μάλιστα· ἡ σωματικὴ ῥώμη καὶ ἡ πολεμικὴ ἐμπειρία εἶναι τὸ πρώτιστον, ὅπερ πρέπει νὰ ἐπιδιώκωσι τὰ σχολεῖα καὶ παντὸς μὲν ἔθνους, μάλιστα δὲ τῶν ἐθνῶν ἐκείνων, ἅτινα δὲν ἔχουσιν εἰσέτι συμπληρώσῃ τὴν πολιτικὴν αὐτῶν ἀποκατάστασιν, διότι ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ « οὐκ ἔστι κρεῖσσον ἄλλο πλὴν κρατεῖν δορί » κατὰ τὸν Εὐριπίδην· τὰ ξηρὰ γράμματα καὶ τὰ πανάθλια γραμματικὰ καὶ λοιπὰ τερετίσματα καὶ μωρολογήματα, τὰ μόνα καρπώματα τῆς εἰς τὰ σχολεῖα φοιτήσεως τῆς ἑλληνίδος νεολαίας, εἰς ἔδαφος νὰ καταβάλωσι, ἀλλ' οὐδέποτε ὑψηλὴν νὰ ὀρθώσωσι τὴν μοχθηρὰ πράττουσαν καὶ βαρέως νοσοῦσαν πατρίδα δύνανται.

« Ἀλλ' ἐμοὶ πίθου.
παῦσαι μελῳδῶν, *πολεμίων δ' εὐμορφίαν*
ἄσκει· τοιαῦτ' ἀεὶδε καὶ δόξεις φρονεῖν,
σκάπτων, ἀρῶν γῆν, ποιμνίοις ἐπιστατῶν,
ἄλλοις τὰ κομψὰ ταῦτ' ἀφεὶς σοφίσματα,
ἐξ ὧν κενοῖσιν ἐγκατοικήσεις δόμοις »

ὀρθότατα ἔλεγε πάλαι ποτὲ ὁ ἐν τῇ Ἀντιόπῃ τοῦ Εὐριπίδου Ζῆθος πρὸς τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ Ἀμφίονα. Ἐκ τῶν ἑπτὰ αἰτίων τῶν συνεπαγόντων τὴν πτῶσιν τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος δὲν ἦτο τὸ ἀδρανέστατον οὐδὲ τὸ ἀργότατον ἡ πάντοτε ἀναιδῶς ἐκφαινομένη καὶ πάντοτε σοφιστικῶς ἠτιολογημένη ἀνηθικότης, καθαρὸν ἀποτέλεσμα τῶν ξηρῶν καὶ ἀθλίων γραμμάτων, καὶ τῆς διδασκαλίας οὐτιδανῶν καὶ παλιγκαπήλων διδασκάλων, ὅπως καὶ σήμερον παρ' ἡμῖν τὸ αὐτὸ ἐπαναλαμβάνεται. . . Ὅπως καὶ πολλοὶ ἄλλοι τῶν ὁμοεθνῶν μου, οὕτω καὶ ἐγὼ ὁσάκις βλέπω καὶ ἀκούω ὅτι νέα σχολεῖα ἱδρύονται ἐν Ἑλλάδι ὅμοια ἐκείνοις, τὰ ὁποῖα βλέπομεν καὶ ἐν οἷς ζῶμεν, ζωηρότατα ἐνθυμοῦμαι τὸ τοῦ Θουκυδίδου (1, 142) «*πλήθει τὴν ἀμαθίαν θρασύνοντες* » καὶ βαθύτατα βαρυθυμῶ ἀναλογιζόμενος καὶ ὅτι εἰσέτι ἀποδεβαρβαρωμένη ἡ διάνοια ἡμῶν διατελεῖ, τὸ ποσὸν τῆς ποιότητος προκρίνουσα, καὶ ὅτι νέα πληγὴ ἐθνικῆς ἀθλιότητος διανοίγεται εἰς τὸ διάβορον ὑπὸ τῶν ἑλκῶν σῶμα τῆς γλυκυτάτης ἡμῶν Ἑλλάδος. . .

Ἡ πολιτικὴ ἰσχὺς ἀπαιτεῖ πλὴν τῆς ῥώμης καὶ τῆς περὶ τὰ ὅπλα ἐμπειρίας τῶν καθ' ἕκαστον πο-

λιτῶν μάλιστα *τὸν πρὸς τὰ πάτρια ζῆλον.* Ἡ ἐπίγνωσις ὅτι ἑκάστη γενεὰ εἶναι ἄμεσος συνέχεια τῶν προηγουμένων καὶ ὅτι ἐξ ἑκάστης παρούσης καὶ αἱ μέλλουσαι ἐξήρτηνται, ἡ ἐπίγνωσις ὅτι τὸ αὐτὸ πνεῦμα διήκει διὰ πασῶν, ἡ αὐτὴ τύχη, τὰ αὐτὰ παθήματα, οἱ αὐτοὶ πόθοι συνδέουσι συμπάσας τὰς γενεὰς ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ ἔθνους, ἡ ἐπίγνωσις τουτέστιν ὅτι ἡ ἑκάστοτε παροῦσα γενεὰ εἶναι δημιούργημα φυσικὸν τῆς παρελθούσης, ὅτι ἔχει ἐν ἑαυτῇ τὰ ἐλαττώματα καὶ τὰ προτερήματα οὐ μόνον τὰ κοινὰ τοῦ γένους τῶν ἀνθρώπων, ἀλλὰ καὶ τὰ ἴδια τοῦ ἔθνους, ἐξ οὗ καὶ ἐν ᾧ παρήχθη, ὅτι εὑρίσκεται εἰς τὸ εἶναι ἐρχομένη ἐν ὡρισμένῳ κύκλῳ πνευματικῶν καὶ ὑλικῶν μέσων, ἐν ὡρισμένῳ δικτύῳ πολιτικῶν, ἠθικῶν καὶ ἀλληλεθνῶν ἰδεῶν καὶ συμφερόντων περιειλιγμένη, ἡ ἐπίγνωσις ὅτι δύναται καὶ ἔχει καθῆκον ἑκάστη γενεὰ μόνον κατὰ ταῦτα καὶ οὐχὶ ἄλλως καὶ ἐν τῷ παρόντι νὰ ζήσῃ καὶ ἐν τῷ μέλλοντι νὰ ἐργασθῇ, ἡ ἐπίγνωσις, λέγω, πάντων τούτων γεννᾷ τὸν ζῆλον πρὸς τὰ πάτρια, ὅστις παρορμᾷ μὲν πρὸς διατήρησιν τῶν ἀγαθῶν τῶν πατρίων, ἢ πρὸς ἀπόκτησιν αὐτῶν, ἂν ταῦτα δὲν ὑπάρχωσιν, ἐξασφαλίζει δὲ τὸ ἔθνος ἀπὸ τῆς τυφλῆς ἀπομιμήσεως τῶν ἀλλοτρίων, ἀπὸ τοῦ ἀναξιοπρεποῦς καὶ ἐθνοκτόνου θαυμασμοῦ παντὸς ὀθνείου, ἀπὸ τῆς ἐπιφορήσεως ὀθνείων πνευματικῶν στοιχείων κριτικῶς διαλυόντων τὰ ἐθνικὰ πνευματικὰ στοιχεῖα, ἀπὸ τοῦ ζήλου πρὸς ἀπόκτησιν τῶν θαυμασθέντων ξένων βιωτικῶν ἰδανικῶν, δι' ὧν ἀφανίζεται μὲν πᾶν ἰδιοφυὲς ἐθνικὸν ἰδανικὸν καταφρονουμένων τῶν καθ' ἕκαστον τύπων τῆς πολυμόρφου καὶ παντοδαπῆς ἐκφάνσεως αὐτῶν, συγχέονται δὲ ταῦτα μετ' ἐκείνων εἰς ἓν μίγμα ἀδρανὲς καὶ ἀπαθές, οὐδεμίαν αὐτοτελῆ ποιότητα καὶ δύναμιν ἔχον, ἐπέρχεται δ' οὕτω μικρὸν κατὰ μικρὸν ὁ τέλεος ἀφανισμὸς τοῦ ἔθνους ἐμπίπτοντος εἰς τὸ κενὸν χάος τῆς ἀορίστου καὶ ἀμόρφου ἀνθρωπότητος, τῆς ἰδέας τοῦ κοσμοπολιτισμοῦ . . .

Ὁ νῦν καιρὸς εἴπερ ποτὲ καὶ ἄλλοτε ἐπιβάλλει πᾶσιν ἡμῖν, οἵτινες Ἑλλάδος φθόγγον χέομεν, τὸ σωσίπολι ἔργον τοῦ νὰ ἔχωμεν πάντοτε ὑπ' ὄψιν τὸ Πινδαρικὸν « *οὐδ' ἀλλοτρίων ἔρωτες ἀνδρὶ φέρειν κρέσσονες* » καὶ τὸ νὰ *ματεύωμεν οἴκοθεν ἅτε ποτίφορον κόσμον λαχόντες γλυκύ τι γαρυέμεν.* Σύμπασα ἡ Εὐρώπη ἀπό τινος χρόνου σφαδάζει ὑπὸ τὴν τομὴν μάχαιραν τὴν κριτικήν· τῶν ἐν ἀνθρώποις σεμνῶν καὶ θείων, δι' ὧν ὁ βίος τῶν βροτῶν ἐν τῇ πορείᾳ τῶν αἰώνων ἀπεπάγη εἰς τὸν πνευματικὸν διάκοσμον τοῦτον, οὐδὲν ἔμεινε καὶ μένει ἄθικτον τῇ κριτικῇ ταύτῃ τῇ ὑπερφιάλῳ καὶ ἀνθρωποφθόρῳ· οἱ θνητογενεῖς βροτοὶ ἐν τῷ τύφῳ αὐτῶν τῷ ἑωσφορικῷ καὶ ἐν τῇ οἰήσει αὐτῶν τῇ τιτανικῇ ἐπιχειροῦσι καὶ ἀγωνίζονται, ἐμπηγνύοντες τὴν μάχαιραν εἰς τὰ σπλάγχνα τῆς ἀνθρωπότητος, νὰ διαλύσωσι τοὺς συνεκτικοὺς δεσμοὺς ἐκείνους, δι' ὧν ἡ ἀνεξερεύνητος βουλὴ τοῦ Δημιουργοῦ τῶν Πάντων ἐνδομύχως καὶ ἀρρήκτως συνέδεσε τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων. Οἱ γλυκύτατοι καὶ ὑποκάρδιοι καὶ εὐγενέστατοι πόθοι τοῦ συναισθητικοῦ τῆς ψυχῆς τῶν ἀνθρώπων, αἱ περὶ τῶν πρώτων λόγων τῆς Δημιουργίας καὶ τῆς αἰτίας τῆς συνδεούσης τὸν πάνσμικρον ἄνθρωπον μετὰ τοῦ παμμεγίστου διακόσμου τοῦ Παντὸς πνευματικαὶ κινήσεις, οἱ ἐν τούτοις τοῖς ὑψηλοῖς πόθοις καὶ ἡ ἐν ταύταις ταῖς κοσμικαῖς ἰδέαις ἀσάλευτος θεμελίωσις τῶν βιωτικῶν ἀξιωμάτων τῶν βροτῶν, ἡ *θρησκεία*, κηρύσσεται διὰ μυρίων στομάτων νῦν, ὅπως πάλαι ποτὲ ἐπὶ τῶν σοφιστῶν καὶ τῶν ἀθέων Θεοδώρου, Κριτίου καὶ Διαγόρα τοῦ Μηλίου, ὡς πλάνη τοῦ πνεύματος, ὡς δημιούργημα τῶν ἰσχυροτέρων καὶ πονηροτέρων, ἵνα συνέχωσι διὰ ταύτης τοὺς ἀμβλυτέρους καὶ ἀσθενεστέρους ἐν τῇ δεσποτείᾳ αὐτῶν, ὡς πρόληψις ἀσχημίζουσα δῆθεν τὴν ὑψηλὴν φύσιν τοῦ ἐξαπατηθέντος ἀνθρωπίνου πνεύματος· τὸ τοιοῦτον ἔργον οὐδέποτε ἠδυνήθην νὰ ἀντιληφθῶ ἄλλως ἢ ὡς λύσσαν τοῦ πνεύματος τοῦ ἀνθρωπίνου προσπαθοῦντος ἑαυτό τε νὰ διασχίσῃ καὶ τὴν ἀνθρωπότητα νὰ κατασπαράξῃ. Τί δίκαιον εἶχεν ὁ Ἀριστοτέλης λέγων ὅτι « μυριοπλάσια γὰρ ἂν κακὰ ποιήσειεν ἄνθρωπος κακὸς θηρίου· » διότι οἱ φυσίφρονες καὶ ἄγαν ἀνιέρῳ μένει μεμαργωμένοι κυνοθρασεῖς οὗτοι, οἱ θεῶν οὐδὲν ἐπαΐοντες, οἱ δύσαγνοι τὰς φρένας κόρακες, οἱ βωμῶν ἀλέγοντες οὐδέν, ὡς ὁ εὐσεβέστατος Αἰσχύλος θὰ ἀπεκάλει τοὺς τοιούτους, οὐδὲν ἄλλο ἐπιζητοῦσιν ἢ μανιωδῶς ἀγωνίζονται νὰ διασαλεύσωσι καὶ τέλεον νὰ ὑπεξαιρέσωσι τὸ ἔδαφος ἀπὸ τῶν πόλεων, ἵνα αἱ πρὶν ἀνθηραὶ τοῦ ἀνθρωπίνου γένους κατοικίαι εἰς σωρὸν ἐρειπίων καταπέσωσιν, ὡς ἄριστα ὁ σεμνὸς Πλούταρχος λέγει « εὕροις δ' ἂν ἐπιὼν καὶ πόλεις ἀτειχίστους, ἀγραμμάτους, ἀβασιλεύτους, ἀοίκους, ἀχρημάτους, μὴ νομίσματος δεομένας, ἀπείρους θεάτρων καὶ γυμνασίων, ἀνιέρου δὲ πόλεως καὶ ἀθέου . . . οὐδείς ἐστιν, οὐδ' ἔσται γεγονὼς θεατής, *ἀλλὰ πόλις ἄν μοι δοκεῖ μᾶλλον ἐδάφους χωρίς, ἡ πολιτεία τῆς περὶ θεῶν δόξης ἀναιρεθείσης παντάπασι, σύστασιν λαβεῖν ἢ λαβοῦσα τηρῆσαι,* » τοῦτο δὲ καὶ διότι τὸ συνεκτικὸν πάσης πολιτείας εἶναι ἡ θρησκεία καὶ διότι αὕτη δὲν εἶναι γέννημα τῆς θελήσεως τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλ' ἄλλης διατάξεως ἄλλοθεν ἀπορρεούσης.

Ἀλλ' οὐ μόνον ἡ θρησκεία διασαλεύεται ὑπὸ τῶν ἄμουσα ὑλακτούντων μαινομένων τούτων ἀνθρώπων, ἀλλὰ καὶ ἡ *οἰκογένεια*, ὁ ἱερὸς οὗτος βωμός, ἐν τῷ στίλβοντι καὶ θάλποντι πυρὶ τοῦ ὁποίου πᾶν τραχὺ καὶ γεηρὸν τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως τήκεται, μεταπλασσομένης καὶ ἐπιτη-

δείας οὕτως εἰς τὸν μετὰ τῶν ἄλλων ἀνθρώπων κοινὸν βιωτικὸν σύνδεσμον γινομένης. Ὅπως δὲ διασαλεύοντες τὴν θρησκείαν ζητοῦσιν οἱ ἀπάνθρωποι οὗτοι νὰ ἐκριζώσωσι τὴν βαθεῖαν καὶ γλυκυτάτην εὐαισθησίαν τοῦ συναισθητικοῦ, καὶ νὰ ματαιώσωσι τὰς αἰθερίους πτήσεις τῆς ἀνθρωπίνης διανοίας καὶ νὰ ἐκσπάσωσι τὴν κρηπῖδα τῶν ἀνθρωπίνων βιωτικῶν ἀξιωμάτων, οὕτω νῦν ἐπιβάλλουσι, τὴν οἰκογένειαν διασείοντες, τὴν βάναυσον καὶ τετυλωμένην αὐτῶν χεῖρα ἐπὶ τῶν λεπτοτάτων ἰνῶν τῆς ἀνθρωπίνης καρδίας ἀγωνιζόμενοι νὰ καταθραύσωσι τὸν ἐν οἰκογενείᾳ δεσμὸν μεταξὺ τῶν φιλτάτων ὄντων, δι' ὧν ὁ Δημιουργὸς ἀμεσώτερον συνέδεσε τὸν πεπερασμένον χαμαιγενῆ ἄνθρωπον· προσπαθοῦσι τὴν συζυγικὴν τρυφερότητα νὰ ἀπαμβλύνωσι, τὰ μυρία λεπτότατα καὶ βαθύτατα συναισθήματα τὰ κατέχοντα τὴν ψυχὴν ὡς ἐκ τῆς παντοδαπῆς τύχης τῶν φιλτάτων, νὰ ἐκσπάσωσι, τὴν θάλπουσαν στοργὴν τῶν γονέων πρὸς τὰ τέκνα νὰ ψυχράνωσι, τὸν τρυφερὸν σύνδεσμον τὸν συνδέοντα τὰ τέκνα πρὸς τοὺς γονεῖς, τοὺς ἀδελφοὺς καὶ οἰκείους πρὸς ἀλλήλους, νὰ διαρρήξωσι, τὸν πολυσχιδῆ καὶ θυμηδέστατον κόσμον τῶν ἀμοιβαίων γλυκειῶν μεριμνῶν τῶν μελῶν τῆς οἰκογενείας νὰ ἁρπάσωσι, καταπατοῦντες οὕτως ἀθέως καὶ βαναύσως οἱ βέβηλοι τὸν ποικιλόχρουν καὶ εὐώδη ἀνθῶνα τῆς ἀνθρωπίνης ὑπάρξεως.

Πλὴν δὲ τῆς θρησκείας καὶ τῆς οἰκογενείας καὶ ἡ *κοινωνία* κηρύσσεται ὑπὸ τῶν παχυτάτων τούτων ὡς τυχαῖός τις ὅμιλος ἀνθρώπινος περιπλακεὶς καὶ καταδεσμευθεὶς ὑπὸ τῶν πονηροτέρων καὶ ἰδιοτελεστέρων ἐν νόμοις καὶ ἐθίμοις ἐξεπίτηδες ὑπὸ τούτων πρὸς τὸ ἴδιον αὐτῶν συμφέρον ἐξυφανθεῖσιν, καὶ ὧν ἡ διάρρηξις οὐ μόνον ἐλευθέρα παντὶ τυγχάνει, ἀλλὰ καὶ ὡς καθῆκον δῆθεν ἐπιβάλλεται εἰς πάντα εὖ φρονοῦντα καὶ τὴν ἀπὸ τῶν παντοδαπῶν δεσμῶν, δι' ὧν καταδουλοῦται ἡ ἀπεριόριστος ἐλευθερία τοῦ ἀνθρώπου, ἀπολύτρωσιν εἰλικρινῶς καὶ μεγαλοψύχως ἐπιποθοῦντα. Ληρήματα ἀψυχολόγητα καὶ ἀπάνθρωπα κουφολογίας ὄζοντα καὶ ἀμαθείας πλέα συνταράσσοντα καὶ καταθορυβοῦντα τοὺς ἁπλουστέρους παρεκτρεπομένους οὕτω τοῦ ὀρθοῦ τοῦ διὰ τῆς ἱστορίας τῷ ἀνθρωπίνῳ γένει ὑποδειχθέντος, ὕθλοι φυσώδεις καὶ ἄμουσοι πληροῦντες τὸν βίον ἀκοσμίας καὶ κακοδαιμονίας διασαλεύοντες τὸν κατ' ἄνθρωπον ἐν πολιτείᾳ βίον ἅτε κλονουμένης τῆς πίστεως εἰς τὸ κῦρος τῆς ἱστορίας, καὶ θεοποιουμένης τῆς αὐθαιρέτου ὑποκειμενικῆς κριτικῆς ἀναλύσεως πάντων τῶν ἐν ἀνθρώποις σεμνῶν καὶ ἀθίκτων, τῶν νόμων δηλ. τῶν πολιτικῶν ἀρχῶν, τῆς ἐργασίας, τῆς ἰδιοκτησίας, τῆς τέχνης καὶ τῆς ἐπιστήμης.

Τὰ δηλητηριώδη ταῦτα μιάσματα, τὰ ἐκ τῶν ἑλῶν καὶ τελμάτων τῆς ἀπὸ τῆς φύσεως καὶ τῶν αἰωνίων ἀληθειῶν παρεστραμμένης διανοίας τῆς δυτικῆς Εὐρώπης σωρηδὸν ἀπό τινος ἀνὰ πᾶσαν τὴν οἰκουμένην ἐκπεμπόμενα, ὅταν εἰς ἔθνος ἀρτιπαγὲς καὶ μήπω συνείδησιν λαβὸν τῶν ἑαυτοῦ δυνάμεων καὶ τῆς ἑαυτοῦ ἰδιοφυΐας ἐμπέσωσιν, πάραυτα δηλητηριάζουσιν αὐτό· ὅταν δὲ μάλιστα τὸ ἔθνος τοῦτο, ὡς τὸ ἡμέτερον, ἔχει μεγίστην ἀνάγκην ῥώμης σωματικῆς καὶ εὐεξίας ψυχικῆς, ἵνα καὶ ἐπαρκέσῃ εἰς τὸν κατὰ τὰς ἀπαιτήσεις τοῦ νέου βίου, εἰς ὃν μετὰ χαλεπώτατον καὶ ὀλεθριώτατον ἀγῶνα εἰσῆλθε, μετασχηματισμὸν καὶ ἀνάπλασιν, καὶ ἵνα ἀντεπεξέλθῃ κατὰ τῶν σωρηδὸν ἐπισωρευθέντων πολεμίων τῆς ὑπάρξεως αὐτοῦ, ὅταν τὸ ἔθνος τοῦτο ἕνεκα τῆς γεωγραφικῆς αὐτοῦ θέσεως χρησιμεύῃ ὡς γέφυρα δι' ἧς ἡ Εὐρώπη μετὰ τῆς Ἀσίας καὶ Ἀφρικῆς ἐπικοινωνεῖ, ἡ κριτικὴ τουτέστι τοῦ πνεύματος αὐθαιρεσία καὶ περιφιλαυτία μετὰ τῆς ἀποκτηνώσεως τῆς ἀνθρωπίνης ὑπάρξεως, ὅταν τὸ ἔθνος τοῦτο οὐδένα ἐπὶ τῆς γῆς ὁμόφυλον ἔχῃ συμπαθῶς πρὸς αὐτὸ διακείμενον, ἀλλὰ πάντας ἀλλοφύλους καὶ ἔχθιστα πρὸς αὐτὸ φύσει καὶ θέσει διακειμένους, ἡ μόνη ὁδὸς τῆς σωτηρίας αὐτοῦ εἶνε ἡ ἰδιόρρυθμος ἀνάπτυξις τῶν δυνάμεων αὐτοῦ, σωματικῶν τε καὶ πνευματικῶν, συνῳδὰ τῇ φύσει αὐτοῦ τῇ αὐθιγενεῖ καὶ τοῖς ἰδιομόρφοις χαλεποῖς βιωτικοῖς αὐτοῦ σκοποῖς, ὁ πρὸς τὰ πάτρια ζῆλος καὶ ἡ ἀποστροφὴ πρὸς πᾶν ξένον, αἴσθημα τὸ ὁποῖον πολλάκις ἐν τῇ ἱστορίᾳ ἀνεφάνη μεγάλων καὶ λαμπρῶν ἔργων ποιητικόν, καὶ ὅπερ ἐν ὁρίοις τισὶ δὲν ἀποκωλύει τῶν ὀθνείων γενναίων ἔργων καὶ ὑψηλῶν διανοημάτων τὸν θαυμασμὸν καὶ τὴν ἀπομίμησιν. . .

Δὲν φρονῶ ὅτι ἡ ἔλλειψις τοῦ ζήλου πρὸς τὰ πάτρια, ἥτις ὑπὲρ πᾶν ἄλλο ἔθνος παρατηρεῖται παρ' ἡμῖν, εἶναι ἀποτέλεσμα μόνον τῆς ἐν τοῖς σχολείοις πλημμελοῦς ἐργασίας, δισχυρίζομαι ὅτι ἡ ἄγνοια τῶν πατρίων ἡ ἐπιφέρουσα τὴν ἔλλειψιν τοῦ πρὸς τὰ πάτρια ζήλου εἶναι κατὰ μέγα μέρος ἔργον τῶν σχολείων. Ἀπὸ τοῦ Πανεπιστημίου καὶ τοῦ Ἀρσακείου Παρθεναγωγείου καὶ τῶν Διδασκαλείων μέχρι τοῦ δημοτικοῦ σχολείου τῶν ἀρρένων καὶ τοῦ δημοτικοῦ παρθεναγωγείου τῆς σμικροτάτης κώμης τῆς Ἑλλάδος, ἐλευθέρας τε καὶ δούλης, γενικῶς εἰπεῖν — διότι καὶ εὐέλπιδες ἐξαιρέσεις, καὶ δὴ καὶ ὅλως τυχαῖαι καὶ σπανιώταται δὲν λείπουσιν — οὐδὲν γίνεται πρὸς ἐπίγνωσιν τῶν πατρίων καὶ πρὸς ἐξέγερσιν ἑπομένως τοῦ ζήλου πρὸς αὐτά. Οἱ τὸ πλεῖστον συντελέσαντες εἰς τὴν παρ' ἡμῖν καθ' ὁλοκληρίαν σχεδὸν ἀπόσβεσιν τοῦ θρησκευτικοῦ συναισθήματος εἶναι αὐτοὶ οἱ ὑπὸ τῆς πολιτείας ταχθέντες πρὸς ἐξέγερσιν αὐτοῦ ἐν ταῖς τρυφεραῖς ψυχαῖς τῶν ἑλληνοπαίδων. Ἄνθρωποι ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ μὴ ἐπιστάμενοι τὰ ἐγκύκλια παιδεύματα, οἱ διδάσκοντες τὰ ἱερὰ ἐν τοῖς σχολείοις τῆς Ἑλ-

λάδος, ἔχοντες δὲ τὸν μὲν νοῦν αὐτῶν πεπληρωμένων κενῶν τινων φράσεων, ἐν δὲ τῇ ψυχῇ αὐτῶν οὐδὲν γνήσιον καὶ τίμιον θρησκευτικὸν συναίσθημα καὶ οὐδεμίαν θρησκευτικὴν εὐαισθησίαν, καὶ θεωροῦντες τὸ ἔργον αὐτῶν ὡς καθαρῶς χειρωνακτικόν, ἀναγινώσκουσιν ἀπὸ τῶν *μαυροκιτρίνων αὐτῶν τετραδίων* ὅσα ἀταλαιπώρως ποτὲ μετέφρασαν ἢ ἄλλοθέν ποθεν ἀπροσέκτως ἀντέγραψαν πρὸς μαθητὰς χασμωμένους καὶ οὐδαμῶς οὐδοπωσοῦν συγκεκινημένους φωνάς τινας ἐρήμους πραγμάτων καὶ μέρη λόγων καὶ σπαράγματα κωρὰ τοῦ βεβαιοῦντος καὶ συνεργοῦντος πρὸς νόησιν καὶ πίστιν ἑλικτὰ καὶ οὐδὲν ὑγιές, ἀλλὰ πᾶν περιζ, ὡς ὁ Πλούταρχος θὰ ἔλεγεν. Ἡ τοιαύτη μηχανικὴ διδασκαλία τῶν τοιούτων πραγμάτων γεννᾷ τόσην θρησκευτικὴν ψυχρότητα εἰς τὰς ψυχὰς τῶν εἰς τὰ σχολεῖα φοιτώντων παίδων, ὅσην βλέπομεν αὐτοὺς ἔχοντας, ὅταν ἐν τῇ κοινωνίᾳ ἐξέλθωσιν. Ἢ ἂς δείξῃ τις ἡμῖν ἕνα ἄνθρωπον εὐσεβῆ ἐκ τῶν σχολείων τῆς Ἑλλάδος γενόμενον. Ὅπως δὲ τὰ ἱερά, οὕτω καὶ ἡ ἱστορία· οὐδαμῶς συντελεῖ καὶ αὕτη εἰς τὴν γνῶσιν τῶν πατρίων καὶ οὐδένα ἑπομένως ζῆλον πρὸς τὰ πάτρια ἡ διδασκαλία αὐτῆς ἐγγενᾷ. Διδάσκεται πρὸς θεοῦ ἡ ἱστορία ἐκ τῶν τετραδίων ἀναγινωσκομένη καὶ ὑπαγορευομένη; Καὶ ἐν τούτοις οὗτος εἶνε ὁ συνηθέστατος τρόπος τῆς διδασκαλίας αὐτῆς ἐν τοῖς σχολείοις καὶ μάλιστα τοῖς μεγαλωνύμοις τῆς Ἑλλάδος. Καὶ διὰ τί γίνεται τοῦτο; διότι οἱ διδάσκοντες ὄντες συνήθως ὅλως τοῦ κλάδου τοῦ ἐπιστητοῦ τούτου ἀδαεῖς ἐλαφρᾷ τῇ συνειδήσει ἀναλαμβάνουσι τὴν διδασκαλίαν τῆς ἱστορίας, ἣν ἀγνοοῦσι, μόνον ἵνα πληρωθῇ τὸ πρόγραμμα· ἐπειδὴ δὲ οὐδὲν ἐξ ἑαυτῶν ἀπὸ στόματος ἔχουσι νὰ εἴπωσιν, ἵνα *παρέλθῃ ἡ ὥρα ὑπαγορεύουσιν* ἱστορίαν ἐκ τῶν τετραδίων αὐτῶν, ἅτινα εἰκῇ καὶ τυχαίως ἀφ' ἑσπέρας συνέρραψαν ἐκ τοῦ πρώτου προστυχόντος ἱστορικοῦ ἐγχειριδίου· ἐννοεῖται δὲ ὅτι ἡ τοιαύτη τῆς ἱστορίας διδασκαλία ὑπὸ τοιούτων ἀνιστορήτων καὶ ἀσυνειδήτων διδασκάλων οὐ μόνον ζῆλον πρὸς τὰ πάτρια δὲν δύναται νὰ γεννήσῃ, ἀλλὰ καὶ ἀποστροφὴν πρὸς τὸ μετὰ τοσαύτης ζηρότητος καὶ ἀμεθοδίας προσφερόμενον αὐτοῖς δίδαγμα. Ἢ ἂς μοὶ εἴπῃ τις πόσους ἀποφοιτήσαντας ἀπὸ τῶν ἑλληνικῶν σχολείων ἐγνώρισε κατὰ τὸν βίον του γινώσκοντας τὴν ἰδιοφυΐαν τοῦ ἔθνους των, ἔχοντας συνείδησιν τῶν δυνάμεων, τῶν κινδύνων καὶ τοῦ σκοποῦ αὐτοῦ, ἐπισταμένους τὸν ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ προορισμὸν τοῦ ἔθνους των, γινώσκοντας τὸν βίον τῶν σπουδαιοτέρων ὁμοεθνῶν των, γινώσκοντας τὰ σπουδαιότερα προϊόντα τοῦ τε θεωρητικοῦ, πρακτικοῦ καὶ ποιητικοῦ πνεύματος τοῦ ἔθνους των καὶ ἔχοντας διαυγῆ ἐπίγνωσιν τῶν πρὸς τὸ ἔθνος καθηκόντων αὐτῶν· γινώσκουσι τὰ ἐν τοῖς σχολείοις τῆς Ἑλλάδος διὰ τῆς ἱστορίας πλαττόμενα τέκνα ἡμῶν, διδάσκονται ἐν αὐτοῖς καὶ ἀσκοῦνται καὶ ἐνεργοῦσιν ἐν τῷ βίῳ αὐτῶν συνῳδὰ τῷ ἀρθίτῳ Πινδαρικῷ πολιτικῷ ἀξιώματι (ἀπόσπ. 199) «καὶ μάλιστα σώζεται πόλις
» ἔνθα βουλαὶ γερόντων καὶ νέων ἀνδρῶν ἀρι-
» στεύοισιν αἰχμαί, καὶ χοροὶ καὶ Μοῖσα καὶ
» Ἀγλαία;»

Ἐκ δὲ τῆς ἀναγνώσεως τῶν Ἑλλήνων συγγραφέων τί ἄλλο παραλαμβάνουσιν εἰς τὸν βίον, ἐκ τῶν σχολείων ἐξερχόμενοι οἱ νεαροὶ ἑλληνόπαιδες, πλὴν ξηρῶν τινων γραμματικῶν καὶ λεξικολογικῶν τινων γνώσεων; Εἶναι ζωηρὰ ἐν τῇ συνειδήσει αὐτῶν ἡ ὑψηλὴ εἰκὼν τῆς ἐν τοῖς συγγράμμασι τῆς ἀρχαιότητος ἐκφανείσης δαιμονίας ἑλληνικῆς διανοίας; Ἔχουσι τὴν ἐπίγνωσιν οἱ μαθηταὶ ἡμῶν ἀπερχόμενοι εἰς τὸν βίον ὅτι ἡ ἑλληνικὴ διάνοια θαρραλεώτατα ἥψατο τῶν ὑψίστων ἐν ἀνθρώποις ζητημάτων τοῦ τε θεωρητικοῦ καὶ πρακτικοῦ βίου; Ἔχουσι τὴν ἐπίγνωσιν τὰ τέκνα τῆς Ἑλλάδος ὅτι τοῦ μετὰ ταῦτα κόσμου σύμπαντος τὰ διανοητικὰ καὶ ποιητικὰ προϊόντα εἶναι μόνον ἀντιγραφὴ ἢ ἀνάπτυξις τῶν ὑπὸ τῶν προγόνων αὐτῶν ἀσφαλῶς καὶ διαυγῶς ἐννοηθέντων καὶ εὑρεθέντων καὶ ποιηθέντων; Αἰσθάνονται οἱ Ἕλληνες ὅτι ὅ,τι οἱ πρόγονοι αὐτῶν εἶπον περὶ τῆς φύσεως τοῦδε τοῦ κόσμου, περὶ τῆς διοικήσεως αὐτοῦ, περὶ τῆς οὐσίας καὶ τῆς ἐν τῷ κόσμῳ δυνάμεως τοῦ νοῦ, περὶ τῆς ἐν τῷ διακόσμῳ τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων δυνάμεως τῆς ψυχῆς εἶναι ἀνέφικτον; Γινώσκουσι τὰ τέκνα τῶν Ἑλλήνων ὅτι οἱ ποιηταὶ τῆς πατρίδος αὐτῶν ἐνεβάθυναν εἰς τὰ ἀμέτρητα βάθη τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς, κατενόησαν ἀκριβέστατα τὴν πλουσιωτάτην καὶ πολύμορφον φύσιν αὐτῆς, καὶ διέγραψαν τὰς παντοδαπὰς ἐκφάνσεις αὐτῆς ὡς κάλλιστα καὶ πιστότατα; Αἰσθάνονται τὰ τέκνα ἡμῶν τὰ καταδαπανήσαντα τὴν ἀνθηρὰν αὐτῶν νεότητα ἐν τοῖς σχολείοις ὅτι ὅ,τι εἶπον περὶ τῆς θέσεως τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῇ οἰκογενείᾳ καὶ τῇ πολιτείᾳ καὶ τῷ Σύμπαντι, ὅ,τι εἶπον περὶ τῶν παντοδαπῶν καθηκόντων καὶ δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου ποιηταί τε καὶ πεζογράφοι Ἕλληνες εἶναι ἐξόχως ἄριστον καὶ ὅλως ἀνέφικτον; Ἐὰν δέ πως ᾐσθάνθησάν ποτέ τι τῶν τοιούτων οἱ ἀπὸ τῶν σχολείων ἀποφοιτήσαντες ἑλληνόπαιδες, διὰ τί οἱ Ἕλληνες συγγραφεῖς λείπουσιν ἀπὸ τῶν οἰκιῶν αὐτῶν, ἐν αἷς ὑπάρχουσι τὰ συγγράμματα ἀλλοεθνῶν συγγραφέων, ἐνῷ ἐν ταῖς οἰκίαις πάντων τῶν πεπαιδευμένων Εὐρωπαίων εἶναι τὰ συγγράμματα τῶν ἡμετέρων προγόνων τὰ μάλιστα τιμώμενα βιβλία; Ἀλλὰ πῶς νὰ γεννηθῇ ὁ τοιοῦτος πρὸς τὰ πάτρια ζῆλος εἰς τὰς οἰκτρῶς ἀπηρημωμένας καὶ ἐλεεινῶς ἀπὸ παντὸς τρυφεροῦ καὶ βαθέος συναισθήματος ἀπογεγυμνωμένας ψυχὰς τῶν ἀπὸ τῶν ἑλληνικῶν σχο-

λείων ἀποφοιτώντων ἑλληνοπαίδων; Πρέπει νὰ παρευρεθῇ τις, μόνον τὸν κοινὸν νοῦν καὶ τὴν στοιχειωδεστάτην ἀνθρωπίνην εὐαισθησίαν ἔχων, εἰς τὴν διδασκαλίαν τῶν ἑλλήνων συγγραφέων, ἵνα ἴδῃ συνήθως πῶς γίνεται αὕτη, καὶ ἵνα αἰσθανθῇ τὸ μέγεθος τοῦ ἀνοσίου ἔργου, ὅπερ τελεῖται εἰς τὰς ψυχὰς τῶν τρυφερῶν καὶ εὐφυῶν τέκνων ἡμῶν! Τίς δύναται νὰ φαντασθῇ ὅτι ἐν Ἑλλάδι, ἐν σχολείοις τισὶ μάλιστα σφόδρα μεγαλωνύμοις, καὶ τὰ ἁπλούστατα τοῦ συντακτικοῦ διδάσκονται ἀπὸ τοῦ βιβλίου, ἐχόντων τῶν μαθητῶν ἐν χερσὶ τὸ συντακτικὸν καὶ παρακολουθούντων τὸν διδάσκαλον ἀναγινώσκοντα ἐξ αὐτοῦ τὰ στοιχειωδέστατα τῶν πραγμάτων; Ὅστις ἐνθυμεῖται ἐκ τοῦ μαθητικοῦ του βίου τὰ γενόμενα ἐν τῇ διδασκαλίᾳ τῶν ἑλλήνων συγγραφέων ἢ ὅστις κατὰ τοὺς τελευταίους μάλιστα τούτους χρόνους παρευρέθη ποτὲ ἐν ταῖς παραδόσεσιν αὐτῶν, πάραυτα, πιστεύω, θὰ συμφωνήσῃ μετ' ἐμοῦ, ὅτι τὸ ἰσχυρότατον τεκμήριον τὸ τεκμηριοῦν τὴν ὑψηλὴν καὶ ἰσχυρὰν φύσιν τοῦ πνεύματος τῶν ἑλληνοπαίδων εἶναι καὶ ἡ μετὰ τὴν πολυχρόνιον ἐν τοῖς σχολείοις ἐνδελεχῆ ἐνέργειαν πρὸς ἀποκτήνωσιν αὐτοῦ διάσωσις μορίου τινὸς αὐτοῦ. Πολλάκις εἶπον, ἐκ μακροτάτης διδασκαλικῆς ἐμπειρίας πεισθείς, ὅτι τὸ πνεῦμα ὅπερ ἐν τῷ βίῳ αὐτῶν διατηροῦσιν οἱ ἀπὸ τῶν σχολείων ἀποφοιτῶντες ἑλληνόπαιδες εἶναι κατάλοιπον ἀφαιρέσεως, μειωτέου μὲν ὄντος τῆς φυσικῆς ἕξεως καὶ συγγόνου δυνάμεως τοῦ ἑλληνικοῦ πνεύματος, ἀφαιρέτου δὲ τῆς συστηματικῆς ἐν τοῖς σχολείοις γενικῶς εἰπεῖν ἐνεργουμένης ἀποκτηνώσεως αὐτοῦ. Ἔχω δὲ ταῦτα λέγων ἐν νῷ μόνον τὴν ἐπίδρασιν τῆς τοιαύτης διδασκαλίας, ὅπως συνήθως αὕτη παρ' ἡμῖν γίνεται, ἐπὶ τῆς διανοίας, οὐδαμῶς θέλων νὰ παρουσιάσω πρὸ τῆς συνειδήσεως τὴν ἐπίδρασιν αὐτῆς τε καὶ τῆς ὅλης προσωπικότητος τοῦ διδασκάλου ἐπὶ τοῦ συναισθήματος καὶ τῆς βουλήσεως τῶν ἑλληνοπαίδων, διότι τὸ θέαμα τοῦτο εἶναι πολὺ τοῦ ἄλλου εἰδεχθέστερον... Ἐπὶ δεκαπενταετίαν λέγοντες καὶ γράφοντες πάντοτε ταῦτα περὶ τῶν σχολείων, ἐν οἷς ἐκπαιδεύεται ἡ ἑλληνικὴ νεολαία, καὶ ἅτινα ῥητέον εἶναι μόνον τὸ πολλοστημόριον τῶν ἐν τοῖς ἡμετέροις σχολείοις πλημμελουμένων, ὡς πάντες οἱ χρηστοὶ καὶ εὐσυνείδητοι καὶ γονεῖς καὶ διδάσκαλοι καὶ κυβερνῆται καὶ δημοσιογράφοι καὶ σύλλογοι τοῦ ἔθνους ἡμῶν ἐπίστανται, οὐδὲν ἄλλο σκοποῦμεν ἢ τὴν ἀνόρθωσιν τῆς ἐλεεινὸν καταπεπτωκυίας παρ' ἡμῖν ἐκπαιδεύσεως· τοῦτο δέ, καὶ διότι θεωροῦμεν τὴν ὑψηλὴν ἑλληνικὴν φύσιν τύχης βελτίονος ἀξίαν, καὶ διότι φοβούμεθα, τρέμομεν, βλέποντες τὰ μαῦρα ἐκεῖνα νέφη ὀσημέραι ἐπὶ τοῦ οὐρανοῦ τῆς κοινῆς ἡμῶν πατρίδος πέραν ἐκεῖ πλειότερον ἕνεκα τῶν δεινῶν σφαλμάτων δύο ἤδη γενεῶν πυκνούμενα καὶ ἅτινα ἀγρίως θὰ καταραγῶσί ποτε κατὰ τῶν κεφαλῶν τῶν τέκνων ἡμῶν. Μαινομένη θύελλα διασείει τὸ ἔθνος ἡμῶν, καὶ ταρτάρειον τάραγμα συνταράσσεται ἡ πατρὶς ἡμῶν! Τίνες θὰ διαπολεμήσωσι τὸν βαρύτατον τοῦτον καὶ πανύστατον ὑπὲρ τῆς πατρίδος ἀγῶνα; Ἐκεῖνοι οἱ γυναικόφωνοι, οἱ χαίτησιν ἀγαλλόμενοι εὐπρεπέεσσιν, οἱ ἀσκητοῖς χρίμασιν ὁδὴν δευόμενοι, οἱ ἀβροσύνας ἀνωφελεῖς παρὰ τῶν Φράγκων μαθόντες, ἐκεῖνοι οἱ θηλύμορφοι καὶ ἐκνενευρισμένοι, οἱ μόνον πρὸς τὸ ἐπαίσχυντον βαλάντιον αὐτῶν ἀσκαρδαμυκτεὶ προσβλέποντες, οἱ νωθροὶ τὰς ψυχὰς καὶ ψυχροὶ τὴν καρδίαν ἐκεῖνοι, οὓς ἡμεῖς οἱ κλεινοὶ τῆς Ἑλλάδος διδάσκαλοι εἰς τὰ ἐθνοκτόνα σχολεῖα ἡμῶν πλάττομεν, ἐκεῖνοι θὰ ἀπωθήσωσι τοσοῦτον νέφος πολέμου ἀπὸ πολλοῦ ἤδη χρόνου διὰ τῶν ἁμαρτημάτων ἡμῶν περὶ τὴν δακρύων ἀξίαν πατρίδα ἡμῶν τυφόμενον; Ἢ ἔχομεν τὴν ἐλπίδα ὅτι πλὴν τῆς ἐν τοῖς καθ' ἕκαστον πολίταις κειμένης σωματικῆς πνευματικῆς καὶ ἠθικῆς δυνάμεως ὑπάρχει καὶ ἄλλη δύναμις σώζουσα τὰ ἀνόητα καὶ ἀδρανῆ ἔθνη; Πύλας ἐπὶ τὰ ὦτα ἔχομεν καὶ δὲν ἀκούομεν τοῦ Θουκυδίδου λέγοντος *«τὸ ἄπραγμον οὐ σώζεται μὴ μετὰ τοῦ δραστηρίου τεταγμένον;»* Λάσιοι περὶ τὰ ὦτα εἴμεθα καὶ δὲν δυνάμεθα νὰ ἀκούωμεν πλέον οὔτε τοῦ Αἰσχύλου βοῶντος *«φιλεῖ δὲ τῷ κάμνοντι συσπεύδειν θεὸς»* οὔτε τοῦ Εὐριπίδου κράζοντος *οὐκ ἐν γυναιξὶ τοὺς κεκτῆσθαι χρεὼν ἀλλ' ἐν σιδήρῳ κἀν ὁπλοις τιμὰς ἔχειν;...* Ἢ εἶνε δυνατὸν καὶ ἐπὶ στιγμὴν νὰ ἀμφισβητηθῇ ἡ αἰώνιος ἀλήθεια τῶν λόγων τοῦ Εὐριπίδου
» τολμήμασιν δὲ καὶ χερῶν ὑπερβολαῖς
» ἁλίσκεταί τε πάντα καὶ θηρεύεται;

Τόλμην καὶ χερῶν ὑπερβολάς, τὰ μόνα ἁλίσκοντα καὶ θηρεύοντα πάντα, λέγομεν, ἐπιθυμοῦμεν, ἐκ μέσης ψυχῆς εὐχόμεθα νὰ ἴδωμεν ἐκπηδῶντα ἐκ τῶν σχολείων τῆς ἑλληνίδος νεολαίας. Ἤδη σφριγῶντας θέλομεν τοὺς ἑλληνόπαιδας καὶ ὄχι γυνάνδρους, φαιδίμους βραχίονας καὶ ὄχι κωτίλην γλῶσσαν, θούριον μένος καὶ ὄχι δυσαλγήτους φρένας διακαῶς ἐπιθυμοῦμεν νὰ ἀποκτήσωσι, νὰ ἔχωσιν οἱ Ἕλληνες νέοι· εὐχόμεθα καὶ ἐπιθυμοῦμεν νὰ βλέπωμεν ἐξερχόμενον ἐκ τῶν σχολείων τῆς πατρίδος ἡμῶν τὸν ἑλληνόπαιδα
» φαῦλον, ἄκομψον, τὰ μέγιστ' ἀγαθόν,
» πᾶσαν ἐν ἔργῳ περιτεμνόμενον
» σοφίαν, λέσχης ἀτρίβωνα,
καὶ ταῦτα *οὐχὶ ἵνα μείζω καὶ ἀρείω ἧς παρέλαβον παραδώσωσι τοῖς ἐπιγιγνομένοις τὴν πατρίδα ἡμῶν*, διότι οὐκέτι πρὸς τοῦτο καιρός, ἀλλὰ τοὐλάχιστον ὅπως τόσην ἀποδώσωσιν αὐτὴν τοῖς τέκνοις αὐτῶν, ὅσην παρὰ τῶν προπατόρων ἡμῶν παρέλαβον αὐτήν.

Χαρισιὸς Παπαμαρκου

Η ΜΝΗΣΤΗ ΤΟΥ ΝΑΥΤΟΥ

— Ἡ μάχη, τὴν ὁποίαν μοῦ ζητεῖτε νὰ σᾶς διηγηθῶ, ἦτο φοβερά, μᾶς εἶπεν ὁ γέρων ναυτικὸς ἀνάπτων τὴν πίπαν του.

Ἤμεθα εἰς τὰ 1813 εἶχα πληγωθῆ καὶ ὁ ἰατρὸς μὲ διέταξε νὰ μείνω εἰς τὴν ξηρὰν ἕως ὅτου νὰ γείνω καλά. Δὲν εἰμπορῶ νὰ σᾶς περιγράψω τί στενοχωρία μ' ἔπιανε, ὅταν ἀπὸ τὰ ὀχυρώματα τοῦ Σαὶν Μαλὼ ἔβλεπα μελαγχολικὰ τὴν θάλασσαν, καὶ ἐνθυμούμην τὰς συγκινήσεις τῆς μάχης, τὸν καιρὸν ὅπου, μὲ τὸν πέλεκυν εἰς τὰ χέρια, ἐκάναμεν ἔφοδον εἰς κανὲν ἀγγλικὸν πλοῖον· ἔφερνα εἰς τὸν νοῦν μου τὴν ἀστροφεγγιὰ τῶν νυκτῶν ἐκεῖ κάτω εἰς τὴν θάλασσαν τῶν Ἰνδιῶν, τὰ τολμηρὰ στρατηγήματα, μὲ τὰ ὁποῖα ὁ γενναῖος πειρατής, ὁ ἀρχηγός μας, κατώρθωνε νὰ νικᾷ τοὺς ἐχθρούς μας, καὶ ἐνοιώθα ἕνα πόθον μέσα μου νὰ ξαναρχίσω πάλιν τὴν ζωὴν ἐκείνη, τὴν γεμάτη ἀπὸ κινδύνους.

Ἐχάρηκα λοιπὸν πολὺ ὅταν ἔμαθα ὅτι ἕνα βρίκι, ὁ Ἥφαιστος, ὡπλίζετο εἰς τὸν λιμένα μας διὰ νὰ φύγῃ. Ὁ πλοίαρχος μὲ ἐπῆρεν ὡς ἀντιπλοίαρχον. Ὁ Ἥφαιστος ἐφαίνετο διὰ κάθε ἄλλο κατάλληλος παρὰ διὰ πόλεμον· ὅσοι εἴξευραν ἀπὸ πλοῖα ἐκίνουν τὴν κεφαλήν των ἅμα τὸ ἔβλεπαν ἀπὸ πλησίον καὶ οἱ συμπατριῶταί μας δὲν ἤλπιζαν ὅτι θὰ κάμωμεν μεγάλα πράγματα μ' ἐκεῖνο τὸ σαπιοκάραβο· ἡ ἁρματωσιά μας δὲν ἦτο τῆς προκοπῆς, οὔτε οἱ ἄνθρωποι, τοὺς ὁποίους εἴχαμε παραλάβει μαζί μας. Ἦσαν ὀλίγοι, καὶ ἦσαν ἢ πολὺ νέοι ἢ πολὺ γέροι. Ὁ Ναπολέων τότε ἐμάζευε διὰ τὸν στρατὸν χιλιάδες κάθε χρόνον· διὰ τοὺς πειρατὰς ἔμενεν ὅ,τι ἐπερίσσευεν ἀπὸ τὴν στρατολογίαν.

Οὔτε ἡμεῖς οἱ ἴδιοι δὲν εἴχαμεν ἀκριβῆ ἰδέαν ποῖοι κίνδυνοι μᾶς ἐπερίμεναν, ἀλλὰ τὸ ἄγνωστον μᾶς εἴλκυε, καὶ ἐλέγαμεν ὅτι ἡ τύχη, ἡ ὁποία τόσον συχνὰ ἐβοήθησε τοὺς προτητερινούς μας, θὰ βοηθήσῃ καὶ ἡμᾶς νὰ κυριεύσωμεν κανὲν ἀγγλικὸν πλοῖον, καὶ νὰ ἐξακολουθήσωμεν τὸ ἔργον μας καλλίτερα ἐφωδιασμένοι.

Ἅμα ἐφύσησε καλὸς ἄνεμος ἐκάμαμε πανιά, καὶ μετ' ὀλίγον ἀφήσαμεν ὀπίσω μας τὰ νησάκια, τὰ ὁποῖα περιτριγυρίζουν ὡς ζώνη τὸν λιμένα μας. Ἔπειτα ἀπ' ὀλίγας ἡμέρας εἴμεθα εἰς τὸν Ὠκεανόν, πρὸς δυσμὰς τῶν ἀκτῶν τῆς Βρετάνης. Ἀπ' αὐτὸν τὸν δρόμον ἐπερνοῦσαν τὰ πλοῖα, τὰ ὁποῖα ἀπὸ τὴν Ἀμερικὴν ἐπέστρεφον εἰς τὴν Ἀγγλίαν· ἡμεῖς ὅμως ἀνωφελῶς παρετηρούσαμεν τὸν ὁρίζοντα, κανὲν πανὶ δὲν ἐφαίνετο. Εἴχαμεν ἀποφασίσει νὰ φύγωμεν ἀπὸ τὸ μέρος ἐκεῖνο τῆς θαλάσσης, ὅταν ὁ σκοπὸς μᾶς ἔκαμε σημεῖον ὅτι διέκρινε μακρὰν ἓν πλοῖον.

— Τέλος πάντων! εἶπαν ὅλοι.

Ἐκάμαμεν τὰς προετοιμασίας μας διὰ νὰ ὁρμήσωμεν ἐπάνω του καὶ τὸ κυριεύσωμεν. Ὁ πλοίαρχος τὸ ἐκύτταξε μὲ τὸ τηλεσκόπιόν του καὶ δὲν ἔλεγε λέξιν.

— Εἶνε φρεγάδα ἀγγλική, εἶπεν ἀφοῦ παρετήρησε καλὰ καλά. Ἔρχεται κατεπάνω μας· εἶνε τρέλλα νὰ τὴν περιμένωμε· πρέπει νὰ φύγωμε.

Αὐτὸ ἀπαιτοῦσεν ἡ φρόνησις καὶ τὸ ἐκάμαμεν ὄχι χωρὶς λύπην. Ἀλλὰ μετ' ὀλίγον ἐνοήσαμεν ὅτι ἡ φρεγάδα ἔτρεχε γρηγορώτερα ἀπὸ ἡμᾶς καὶ μᾶς ἐπλησίαζεν ὅλοεν καὶ δὲν θὰ κατωρθώναμεν ἐπὶ τέλους νὰ τῆς ξεφύγωμεν. Ἡ φρεγάδα αὐτὴ ἦτο ὡραῖον πλοῖον, τὸ ὁποῖον ἤρχετο ἐπάνω μας καμαρωτὰ ὡς νὰ ὑπερηφανεύετο διὰ τὴν δύναμίν του.

— Παιδιά, μᾶς εἶπε τότε ὁ πλοίαρχος, ἡ ὥρα δὲν εἶνε διὰ ψεύματα, πρέπει νὰ σᾶς εἰπῶ τὴν ἀλήθεια· οὔτε ἕνα 'ς τὰ ἑκατὸν δὲν ἔχομε ἐλπίδα νὰ νικήσωμε· ἄλλο δὲν μᾶς μένει παρὰ ἢ ν' ἀποθάνωμεν ὡς ἄνδρες, ἢ νὰ πᾶμε νὰ λυώσωμε μὲς 'ς τὰ ἐγγλέζικα κάτεργα.

Τὰ κάτεργα αὐτὰ δύο ἀπὸ ἡμᾶς τὰ εἶχαν ἰδεῖ, καὶ κατώρθωσαν νὰ φύγουν· μᾶς εἶχαν διηγηθῆ τί βάσανα καὶ τί καταφρόνια ὑπέφεραν ἐκεῖ μέσα οἱ Γάλλοι αἰχμάλωτοι· ὅλοι λοιπὸν μὲ ἕνα στόμα ἐφωνάξαμεν:

— Ν' ἀποθάνωμεν!

Ἀφοῦ πλέον ἀπεφασίσαμεν νὰ πολεμήσωμεν, ἐπροσπαθούσαμεν νὰ κερδίσωμεν δύο τρεῖς ὥρας, διότι εἰς τὸ σκότος εἰμπορούσαμεν νὰ πολεμήσωμεν καλλίτερα. Ὅταν ἡ φρεγάδα μᾶς ἐπλησίασε κ' ἔμενε ἀνάμεσόν μας μόνον ἕως μισὸ μίλι εἶχε νυκτώσει. Μᾶς ἐτίναξε μία σφαῖρα κανονιοῦ ὡς προσταγὴν νὰ παραδοθῶμεν, ἀλλ' ἡμεῖς ἐκαρφώσαμεν τότε τὴν σημαίαν μας ἐπάνω εἰς τὴν ἄκραν τοῦ μεγάλου καταρτιοῦ· μὲ ἄλλους λόγους τοὺς ἀπαντήσαμεν ὅτι δὲν ἐπαραδιδόμεθα καὶ ὅτι θὰ τοὺς ἐπολεμούσαμεν μὲ ὅλα τὰ δυνατά μας.

Ἀμέσως σχεδὸν μία σφαῖρα ἦλθε κ' ἐτρύπησε ἓν ἀπὸ τὰ πανιά μας· καὶ ἔπειτα ἤρχισε δυνατὸς κανονοβολισμὸς ἐναντίον μας χωρὶς ὅμως νὰ μᾶς προξενήσῃ μεγάλην ζημίαν.

— Μὴ 'ξοδεύωμεν εἰς τὰ χαμένα τὸ μπαροῦτί μας, εἶπεν ὁ πλοίαρχος· ἂς περιμένωμε νὰ ζυγώσουν ὅσο νὰ τοὺς φθάνουν αἱ σφαῖραί μας.

Εἰξεύραμεν ὅτι τὰ κανόνια μας δὲν ἔφθαναν ὅσον τῶν ἐχθρῶν μας, καὶ μετ' ὀλίγον ὅσον καὶ ἂν ἐπλησιάσαμεν, παρετηρήσαμεν ὅτι σχεδὸν δὲν τοὺς ἔβλαπταν. Ὁ πλοίαρχος ἔστρεφε τὸ πλοῖον ἀπ' ἐδῶ ἀπ' ἐκεῖ, δεξιᾷ, ἀριστερᾷ, διὰ νὰ μὴν εἰμπορῇ νὰ μᾶς σημαδεύῃ εὔκολα ὁ ἐχθρός· αἱ σφαῖραι τῶν Ἀγγλων ἔπιπτον αἱ περισσότεραι εἰς τὴν θάλασσαν, ἀλλὰ ὀλίγον κατ' ὀλίγον μᾶς ἐσημάδευαν καλλίτερα, ἐπλησίαζεν ἡ καταστροφή μας. Τότε ἐφύσησεν εὐνοϊκὸν ἀεράκι· καὶ ἡμεῖς μὲ ὅλην τὴν ὁρμήν μας ἐχυθήκαμεν ἐπάνω εἰς τὸ ἀγγλικὸν πλοῖον.

— Ἔφοδος, παιδιά! ἐφώναξεν ἡ φωνὴ τοῦ πλοιάρχου.

Αὐτὴ ἦτο συνήθως ἡ τακτικὴ τῶν πειρατῶν καὶ συχνὰ εἶχεν ἐπιτύχει· ἀλλ' οἱ Ἄγγλοι τὴν εἴξευραν, καὶ ἔλαβαν τὰ μέτρα των. Ὅταν, ἀφοῦ ἐρρίψαμεν τοὺς γάντζους μας, ἠθελήσαμεν νὰ σκαρφαλώσωμεν ἐπάνω εἰς τὴν φρεγάδαν, ἔρριψαν ἐπάνω εἰς τὰ κεφάλια μας βαρεῖα πράγματα, ἀναμμένας ὕλας, μᾶς ἔχυσαν ἀναμμένο κατράμι καὶ μὲ μακρυὰ κοντάρια ἐκτυποῦσαν τοὺς πλέον τολμηρούς· πολλοὶ ἀπὸ ἡμᾶς ἔπεσαν τότε καὶ δὲν ἐξανασηκώθησαν πλέον. Τὸ σχέδιόν μας δὲν ἐπέτυχε· ἔπρεπε νὰ φύγωμεν.

Ὁ Ἥφαιστος ἦτο τόσον μικρὸς κοντὰ εἰς τὴν φρεγάδαν, ὥστε δὲν ἔφθανεν οὔτε ἕως εἰς ταῖς κανονοθυρίδες της. Τὰ δύο πλοῖα ἦσαν σχεδὸν κολλημένα τὸ ἓν μὲ τὸ ἄλλο, καὶ τόσον ὅπου δὲν ἔμενε τόπος διὰ νὰ κανονοβολήσωμεν· ἀγκαλὰ καὶ τὰ κανόνια μας εἶχαν ζεσταθῆ τόσον πολύ, ὥστε δὲν εἰμπορούσαμεν νὰ τὰ ἐγγίσωμεν. Κάποτε ἕνα κῦμα μᾶς ἀπεμάκρυνε καὶ τότε οἱ ἐχθροὶ ἤρχιζαν δυνατὸν πῦρ ἐναντίον μας, τὸ ὁποῖον ὅμως ἐξ αἰτίας τοῦ σκότους δὲν μᾶς ἐπείραζε πολύ. Μίαν στιγμὴν ἡ σελήνη ἐξῆχεν ἀπὸ τὰ σύννεφα, τὰ ὁποῖα τὴν ἐσκέπαζαν ἕως τότε· εἶδα τότε ὅλους τοὺς Ἄγγλους μαζευμένους ἐπάνω εἰς τὸ κατάστρωμα. Ἔμπρὸς ἐμπρὸς ἦτο ἕνας νέος ἀξιωματικὸς καὶ ἔδιδε διαταγάς, ἡσυχος ὡς νὰ ἦτο εἰς καμμίαν αἴθουσαν· — τὸν ἐσημάδευσα μὲ τὸ τουφέκι μου, ἐπυροβόλησα καὶ ὁ ἀξιωματικὸς ἔπεσε.

Ἔπειτα ἀπὸ ἓν λεπτὸν τὰ κύματα μᾶς ἔρριψαν καὶ πάλιν ἐπάνω εἰς τὴν φρεγάδαν, τὴν ὁποίαν μὲ κάθε τρόπον ἐπροσπαθούσαμεν νὰ τρυπήσωμεν· διότι ὅσο ἐβλέπαμεν ὅτι δὲν εἰμπορούσαμεν νὰ κάμωμεν τίποτε, τόσον μεγαλειτέρα ἐγίνετο ἡ λύσσα μας. Ὁ Ἄγγλος πλοίαρχος ἤθελε νὰ τελειώσῃ μιὰ διὰ πάντα μὲ ἡμᾶς. Ἕνα φῶς ἐφάνη ὁλοτρόγυρα εἰς τὸ πλοῖον καὶ ἔπεσεν ἐπάνω εἰς τὸ βρίκι μας· δυνατὴ μυρωδιὰ ἀπὸ θειάφι καὶ νέφτι μᾶς ἐπερικύκλωσε· ἡ φωτιὰ θὰ μᾶς ἀποτελειώνε εἰς ὀλίγον. Εἰξεύραμεν ὅτι ἤλεθα χαμένοι· ἀλλὰ ἐννοούσαμεν νὰ ἐκδικηθοῦμεν. Ἐγινόμεθα ὡσὰν τρελλοὶ μόνον ποὺ ἐσυλλογιζόμεθα ὅτι ἡμεῖς θὰ ἐδουλιάζαμεν, ἐνῷ οἱ Ἄγγλοι θὰ ἔμεναν ἥσυχοι ἐπάνω εἰς τὴν ἀπείρακτη φρεγάδα των. Ναί, ἀπὸ τὸν θυμόν μας ἤμεθα ὡσὰν τρελλοί. Κάποιος ἀπὸ ἡμᾶς ἐνθυμήθη τότε ὅτι εἰς τὴν πλώρην τοῦ βρικίου μας εἴχαμε πολλὰ ὀξύζια. Χωρὶς νὰ φροντίσωμεν διόλου διὰ τὴν φωτιά, ἐτρέξαμεν ὅλοι καὶ ὁ καθεὶς ἐπῆρε ὅσα εἰμπόρεσε, καὶ τὰ ἐπετάξαμεν εἰς τὸ κατάστρωμα, εἰς τὰς κανονοθυρίδας, παντοῦ ὅπου εἰμπορέσαμεν· μὲ αὐτὸ ἐσκοπεύαμε ν' ἀποχαιρετίσωμεν τὴν ζωήν. Ἔξαφνα οἱ πυροβολισμοὶ τῶν ἐχθρῶν μας ἔπαυσαν, καὶ σύγχυσις καὶ ὀχλοβοὴ ἠκούσθη ἐπάνω εἰς τὸ ἀγγλικὸν πλοῖον. Φλόγες ἤρχισαν νὰ βγαίνουν ἀπὸ τὸ κατάστρωμα, ἔπειτα ἠκούσαμε μίαν φοβερὰν ἔκρηξιν, ἡ ὁποία ἐτράνταξε τρομερὰ καὶ τὸ ἰδικόν μας πλοῖον· ἔπειτα ἠκούσαμε ἕνα δυνατὸν τριγμὸν· ἓν ἀπὸ τὰ ὀδούζιά μας εἶχε σπάσει μέσα εἰς τὴν πυριτιδαποθήκην. Ἡ μισὴ φρεγάδα τινάχθηκε εἰς τὸν ἀέρα, ἡ ἄλλη ἔγειρε ἀπ' ἐδῶ καὶ ἀπ' ἐκεῖ, ἔπειτα ἐβούλιαζε σιγὰ σιγὰ εἰς τὴν ἄβυσσον.

Ἅμα εἴδαμεν αὐτὴν τὴν καταστροφήν, ὁ ἄγριος θυμός μας κατεπραύνθη, καὶ ἤρχισαμεν νὰ λυπούμεθα τὰ δυστυχῆ θύματα. Ἐνῷ μερικοὶ ἀπὸ ἡμᾶς ἔσβυναν τὴν φωτιά, οἱ ἄλλοι ἔρριπταν τὴν μεγάλην βάρκαν εἰς τὴν θάλασσαν, ἀλλ' ἦταν κατατρυπημένη ὡσὰν κόσκινον καὶ ἐβούλιαζε καὶ αὐτή. Ἐπλησίαζε νὰ ἐξημερώσῃ· εἰς τὸ πρῶτον φῶς τῆς ἡμέρας εἴδαμεν τὰ κεφάλια ὅσων ἔπεσαν εἰς τὴν θάλασσαν νὰ κινοῦνται ἐπάνω ἀπὸ τὰ κύματα· τοὺς ἐφωνάξαμεν νὰ ἔλθουν εἰς τὸ πλοῖόν μας, μᾶς ἀπήντησαν ὅλοι, ἀλλὰ οἱ περισσότεροι εἶχαν τυφλωθῆ ἀπὸ τὴν ἔκρηξιν καὶ δὲν ἔβλεπαν νὰ ἔλθουν. Ἦτο τρομερὸν θέαμα, ποὺ ἐσπάραζε τὴν καρδίαν. Δὲν εἰμπορούσαμεν νὰ τοὺς βοηθήσωμεν καὶ τοὺς εἴδαμεν ὅλους νὰ χαθοῦν τὸν ἕνα κατόπι ἀπὸ τὸν ἄλλον. Ἕνας ναύτης ὅπου ἐκρατοῦσε ἕνα ἄλλον ἐκολύμβησε περισσότερον ἀπὸ τοὺς ἄλλους. Ἐβάλαμεν ὅλα μας τὰ δυνατὰ διὰ νὰ τὸν σώσωμεν, ἀλλὰ κατωρθώσαμεν μόνον νὰ τραβήξωμεν εἰς τὸ πλοῖόν μας ἐκεῖνον τὸν ὁποῖον ἤθελε νὰ σώσῃ. Ἀλλοίμονον! καὶ αὐτὸς ὁ δυστυχὴς δὲν εἶχε τύχην νὰ ζήσῃ. Τὸ στῆθός του ἦτο τρυπημένον μὲ μίαν σφαῖραν· ἦτο χωρὶς φόρεμα καὶ τὸ αἷμά του ἀνακατεύετο μὲ τὸ νερὸν τῆς θαλάσσης. Ὁ νέος ἐκεῖνος ἦτο εὔμορφος ὡς ἀρχαῖον ἄγαλμα, εἶχε φυσιογνωμίαν συμπαθητικήν.

Ἦτο ὁ ἀξιωματικός, τὸν ὁποῖον εἶχα πληγώσει. Ἡ καρδία του ἐκτυποῦσεν ἀκόμη· μὲ τὰς περιποιήσεις μας τὸν ἐκάμαμεν ν' ἀνοίξῃ τὰ μάτια του, τὰ ὁποῖα ἐκάρφωσεν ἐπάνω μου. Καὶ μοῦ ἐφάνη ὅτι μοῦ ἔλεγε μὲ τὸ βλέμμα του ὅ,τι δὲν εἰμποροῦσε νὰ μοῦ εἰπῇ μὲ τὸ στόμα:

— Διατί ἀπὸ τόσους ἐδιάλεξες ἐμένα νὰ κτυπήσῃς; Ὁ θάνατός μου δὲν θὰ σ' ἔκαμνε ἐσένα νὰ ζήσῃς· διατί λοιπὸν ἠθέλησες νὰ μὲ σκοτώσῃς; Ποία ἰδέα σοῦ ἐπέρασεν ἀπὸ τὸν νοῦν σου ὅταν μ' ἐσημάδευσες; Διατί μοῦ ἔκοψες τὴν ζωήν μου ἐνῷ εἶχα τόσας ἐλπίδας ἐμπρός μου;

Εἰς αὐτὴν τὴν θέσιν ἔμεινεν ἕως ὅτου ἡ τελευταία πνοὴ τῆς ζωῆς ἐχάθη ἀπὸ τὸ σῶμα ἐκεῖνο.

Ὅταν τὸ πτῶμά του ὅπως καὶ τῶν ἰδικῶν μας νεκρῶν τὰ ἐρρίψαμεν εἰς τὴν θάλασσαν, ἔμεινα κάμποσην ὥραν ἀκίνητος παρατηρῶν τὴν θέσιν ὅπου τὸ κῦμα τοὺς ἐσκέπασε διὰ πάντα. Εἰς ὅλον τὸ ταξεῖδι ἔβλεπα ἐμπρός μου τὸ πρόσωπον τοῦ ἀξιωματικοῦ καὶ πολλὰς φορὰς εἰς τὴν ζωήν μου ἐνθυμήθην τὸ παράπονον, τὸ ὁποῖον εἶχα ἰδεῖ εἰς τὸ βλέμμα του.

Ἦτο θαῦμα πῶς τὸ πλοῖόν μας ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Γαλλίαν. Τὰ πανιὰ ἦταν καταξεσχισμένα, τὰ κατάρτια καὶ τὰ σχοινιὰ κομμένα, ἡ σκάφη κατατρυπημένη καὶ εἰς τὸν δρόμον ἐστουμπώναμεν ταῖς τρύπαις. Ἐφθάσαμεν σιγὰ σιγὰ εἰς τὸ Σαὶν Μαλὼ καὶ μᾶς ὑπεδέχθησαν μὲ χαρὰν καὶ μ' ἐνθουσιασμόν. Ἀλλὰ ἐμὲ δὲν μοῦ ἔκαμαν ἐντύπωσιν ὅλα αὐτά, ἐσυλλογιζόμην ἀδιάκοπα τὸν δυστυχῆ ἐκεῖνον νέον, τὸν ὁποῖον εἶχα σκοτώσει.

Εἰς τὰ 1814 ὁ Ναπολέων ἐνικήθη καὶ ἡ Γαλλία ἔκαμεν εἰρήνην μὲ τὴν Ἀγγλίαν. Τότε ἤρχισε ζωηρὸν ἐμπόριον ἀπὸ τὸ ἕνα κράτος εἰς τὸ ἄλλο. Ἡ Γαλλία εἶχε μεγάλην ἀνάγκην ἀπὸ ἀποικιακὰ προϊόντα, καὶ ὅσοι ἐπρωτοέφερναν ἦσαν βέβαιοι ὅτι θὰ εἶχαν μεγάλα κέρδη.

Ἕνας μεγαλέμπορος ἀπὸ τὸ Σαὶν Μαλὼ μ' ἔβαλε πλοίαρχον εἰς ἓν πλοῖόν του καὶ ἐτράβηξα διὰ τὸ Πλυμούθ. Μ' ἐσύστησεν εἰς ἕνα Ἄγγλον, ὁ ὁποῖος ἀφοῦ τοῦ ἔκοψαν τὸ πόδι κατόπιν ἀπὸ τὴν μάχην τοῦ Τραφαλγάρ, ἔκαμνεν ἐμπορικὰς ἐργασίας καὶ ἀπέκτησε μεγάλην περιουσίαν. Οἱ ἐχθροί, οἱ ὁποῖοι πολεμοῦν μὲ γενναιότητα ὁ ἕνας τὸν ἄλλον ἐν καιρῷ πολέμου, συνενοοῦνται εὔκολα ἐν καιρῷ εἰρήνης. Μετ' ὀλίγον ἐγείναμεν φίλοι μὲ τὸν Βελφάστ καὶ διηγήθημεν ὁ ἕνας εἰς τὸν ἄλλον ὅσα ἐνθυμούμεθα ἀπὸ τὴν ἐποχὴν ὅπου ἐταξειδεύαμεν μὲ ἐχθρικὰς σημαίας. Τὸ ἐμπορικόν του κατάστημα ἦτο εἰς τὴν προκυμαίαν τοῦ Πλυμούθ, ἀλλὰ κάθε βράδυ ἐπέστρεφε εἰς τὴν κατοικίαν τους, τὴν ὁποίαν ἔκτισεν ἔξω ἀπὸ τὴν πόλιν εἰς τὴν ἄκραν ἑνὸς βράχου.

Μίαν ἡμέραν μ' ἐπροσκάλεσεν εἰς τὸ σπῆτί του· τὴν στιγμὴν ὅπου ἐκαθήσαμεν εἰς τὸ τραπέζι, ἦλθε καὶ μία κόρη πολὺ εὔμορφη, τῆς ὁποίας ὅμως τὸ πρόσωπον ἐφανέρωνεν ἀπερίγραπτον λύπην.

— Εἶδες τίποτε, Τζέννη; τῆς εἶπεν ὁ σὶρ Βελφάστ.

— Ὄχι, πατέρα, ἀπήντησεν αὐτὴ μὲ μελαγχο-

λικὴν φωνήν, καὶ ὅμως 'πέρασε ἕνας χρόνος ἀπὸ τότε ποὺ ἔφυγε.

—Ἂς ἔχωμε ἐλπίδα, Τζέννη, οἱ ναυτικοὶ εὑρίσκουν πολλὰ ἐμπόδια εἰς τὸν δρόμον των.

Ἐκάθησε, ἀλλὰ ὅσον ἐβάσταξε τὸ γεῦμα δὲν ἔβγαλε λέξιν ἀπὸ τὸ στόμα της· βυθισμένη εἰς τὰς σκέψεις της ἔτρωγε χωρὶς νὰ νοιώθῃ τί ἔκαμνε. Πρὶν τελειώσῃ τὸ γεῦμά μας, ἐσηκώθη σιωπηλὰ καὶ χωρὶς νὰ εἴπῃ τίποτε, ἐτράβηξε πρὸς τὸν βράχον. Ἐστάθη ἐπάνω εἰς μίαν πέτραν καὶ ἀκίνητη ἐπαρατηροῦσε τὴν θάλασσαν.

—Καϋμένη Τζέννη! εἶπε σιγὰ ὁ σὶρ Βελφάστ.

Δὲν ἐτόλμησα νὰ τὸν ἐρωτήσω, ἀλλ' αὐτὸς μοῦ εἶπε μόνος του:

—Ἄλλη φορὰ ἡ Τζέννη ἦτο ἡ πλέον ζωηρὰ καὶ χαρούμενη κόρη. Τὸ σπῆτι ἦτο γεμάτο γέλια καὶ τραγούδια. Τὴν ἀρραβώνιασα μ' ἕνα νέον, τὸν ὁποῖον ἀγαποῦσε ἀπὸ τόσο δὰ κοριτσάκι, ἕνα λαμπρὸ νέον, τὸν ὁποῖον ἀγαποῦσε μὲ τὴν καρδιά της ὅπως κ' ἐκεῖνος. Ἐμβῆκεν εἰς τὸ πολεμικὸν ναυτικόν. Ἡ Τζέννη ὑπέφερε χωρὶς παράπονον τὸν ἀποχωρισμὸν ἐκεῖνον. Ὅταν ἐπέστρεψε, ἡ χαρά των δὲν εἶχε ὅρια· τί σχέδια ἔκαμναν, τί ἐλπίδας εἶχαν, κ' ἐγὼ ἐχαιρόμην μὲ τὴν εὐτυχίαν τους κ' ἐλογάριαζα εἰς τὰ γηρατειά μου νὰ ἰδῶ ἐγγόνια ἀπὸ τὴν κόρη μου κ' ἔπειτα ν' ἀποθάνω. Ὁ Ῥοβέρτος ἔλαβε διαταγὴν νὰ ὑπηρετήσῃ εἰς τὴν φρεγάδα Ἕκλαν. Ἀμὰ ἐγύριζε, θὰ ἐγίνετο ὁ γάμος. Ἡ Τζέννη τὸν ἀπεχαιρέτισε μὲ πολὺ περισσοτέραν λύπην παρὰ εἰς τὸν πρῶτον ἀποχαιρετισμὸν καὶ ἐπῆγε μαζί του ἕως μέσα εἰς τὸ πλοῖον, καὶ ἔφυγε μόνον ὅταν ἐξεκίνησε ἡ φρεγάδα. Εἰς τὴν στιγμὴν τοῦ ἀποχωρισμοῦ της ἔβαλεν εἰς τὸν δάκτυλόν της ἕνα δακτυλίδι ὡσὰν ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἐφοροῦσε αὐτός· ἀλλὰ δὲν εἶχαν ἀνάγκη ἀπὸ δακτυλίδια διὰ νὰ ἐνθυμῆται ὁ ἕνας τὸν ἄλλον. Ὅταν ἡ φρεγάδα μὲ φουσκωμένα πανιὰ ἐβγῆκεν ἔξω ἀπὸ τὸν λιμένα, ἡ Τζέννη ἔστεκε εἰς τὸ μέρος ὅπου τὴν βλέπεις αὐτὴν τὴν στιγμὴν καὶ ἀπὸ τότε δὲν ἐπέρασε ἡμέρα ποὺ νὰ μὴν ὑπάγῃ νὰ καθήσῃ εἰς ἐκεῖνον τὸν βράχον.

Ἕνα πρωὶ τοῦ Σεπτεμβρίου τοῦ περασμένου χρόνου ἔρχεται καὶ μοῦ λέγει:

—Εἶδα ἕνα ὄνειρο, ὁ Ῥοβέρτος δὲν θὰ ξανάλθῃ. Ἀπὸ τὴν ἡμέραν ἐκείνην δὲν τὴν εἶδα νὰ γελάσῃ. Κάθε ἡμέραν πηγαίνει καὶ κοιτάζει τὴν θάλασσαν καὶ κάθε ἡμέραν ὀλιγοστεύουν αἱ ἐλπίδες της· τῆς λέγω ἀκατάπαυστα ὅτι ὁ ἀρραβωνιαστικός της θὰ ἐπιστρέψῃ, διότι ὁ ἰατρὸς μοῦ εἶπεν ὅτι ἡ πολλὴ λύπη ἐπὶ τέλους θὰ τὴν τρελλάνῃ. Αὐτὴν τὴν ἐλπίδα ὅπου προσπαθῶ νὰ τῆς δώσω ἐγὼ δὲν τὴν ἔχω. Τὸ ναυαρχεῖον δὲν ἐπῆρε καμμίαν εἴδησιν διὰ τὴν Ἕκλαν. Τί ἀπέγεινε τὸ λαμπρὸν ἐκεῖνο πλοῖον; Μόνον ὁ Ὠκεανὸς τὸ εἰξεύρει. Λέγουν ὅτι ἓν ἄλλο πλοῖον ἤκουσε ἀπὸ μακρὰν τὸν ἴδιον μῆνα Σεπτέμβριον κανονιαὶς καὶ εἶδε μίαν λάμψιν· ἀλλὰ τότε ἡ θάλασσα ἦτο εἰς τὴν ἐξουσίαν μας, ποῖος θὰ ἐτολμοῦσε νὰ πειράξῃ μίαν ἀγγλικὴν φρεγάδα;»

Τὸ ῥυστικὸν αὐτό, τὸ εἴξευρα ἐγώ. Τί σύμπτωσις! τὸν Σεπτέμβριον εἶχε γείνει ἡ μάχη μας· ἡ Ἕκλα ἦτο δίχως ἄλλο τὸ ὡραῖον ἐκεῖνο πλοῖον, τὸ ὁποῖον ἐχάθη μὲ ὅλους τοὺς ναύτας του. Δὲν εἶπα τίποτε· δὲν ἐβαστοῦσε ἡ καρδιά μου νὰ εἰπῶ τί μέρος εἶχα ἐγὼ εἰς τὴν καταστροφὴν ἐκείνην, ἡ ὁποία ἔρριψε εἰς αἰώνιον πένθος μίαν τόσον ὡραίαν κόρην.

Τὴν ἄλλην ἡμέραν ἐπῆγα νὰ περιπατήσω ἕως εἰς τὸν βράχον, καὶ ἐπλησίασα εἰς τὴν Τζέννην χωρὶς ν' ἀκούσῃ τὰ βήματά μου. Μόλις κατώρθωσα νὰ κρατήσω τὸν ἑαυτόν μου καὶ νὰ μὴ φωνάξω· τὸ δακτυλίδι, τὸ ὁποῖον ἐφοροῦσεν αὐτὴ εἰς τὸν δάκτυλόν της ἦτο ἀπαράλλακτον μὲ τὸ δακτυλίδι τοῦ ἀξιωματικοῦ. Ἐγύρισε καὶ μὲ εἶδε καὶ ἔκρυψε τὸ δακτυλίδι της. Τὰ βλέμματά μας συνκπαντήθησαν· ἔννοιωσα ἕνα κρύο εἰς τὴν καρδιά μου, διότι μοῦ ἐφάνη ὅτι εἶδα εἰς τὰ μάτια της βλέμμα ὅμοιον μὲ τοῦ νέου ὅταν ἐψυχομαχοῦσε. Ἐνόησα ὅτι δὲν ὑπέφερε νὰ μὲ βλέπῃ καὶ ἀπεμακρύνθηκα.

Τὴν ἄλλην ἡμέραν ἀνεχώρησα μὲ τὸ φορτίον μου χωρὶς νὰ εἰπῶ τὸ μυστικόν μου. Ἐνῷ τὸ πλοῖόν μου ἔσχιζε τὰ κύματα, ἐσήκωσα τὸ κεφάλι μου καὶ εἶδα. Ἡ Τζέννη ἦτο εἰς τὴν συνειθισμένην θέσιν της.

Τί ἀπέγεινεν; προσεῖπεν ὁ γέρων ναυτικὸς τινάσσων τὴν τέφραν τῆς πίπας του. Δὲν τὸ εἰξεύρω καὶ δὲν ἠθέλησα νὰ τὸ μάθω· γιατὶ ἐφοβούμην μήπως μάθω ὅτι ἡ σφαίρά μου ἔκαμε δύο θύματα.

(Louis Collas) κ.

Η ΦΙΛΑΝΘΡΩΠΙΑ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΤΟ ΠΤΩΧΟΚΟΜΕΙΟΝ.

Συνέχεια καὶ τέλος· ἴδε προηγούμενον φύλλον.

ΣΤ'.

Ἀφῆκα τὸν Φραντσέσκον ἀφοῦ ἔσφιγξα θερμῶς τὴν χεῖρά του. Ἐτράπην εἰς λεπτομερεστέραν τοῦ ἀσύλου ἔρευναν, ὀφείλω δὲ νὰ ὁμολογήσω, ὅτι πανταχοῦ εὗρον τάξιν, καθαριότητα, πειθαρχίαν. Οἱ γέροντες διέρχονται ὅσον οἷόν τε ἀνέτως τὸν βίον. Τὴν πιθανὴν πικρίαν τῆς παρούσης καταστάσεως ἄριστα ἠδύναντο νὰ μετριάσωσι ἢ καὶ νὰ διασκεδάσωσιν ἀναλογιζόμενοι ποία θὰ ἦτο ἡ θέσις των, ἐὰν δὲν ὑπῆρχε τὸ ἄσυλον. Πάντοτε οἱ θνητοὶ παραπονούμεθα διὰ τὸ ἐνεστός, ὅταν ὅμως τὸ ταλαίπωρον αὐτὸ καταστῇ παρελθόν, στρέφομεν μετὰ πόθον τοὺς ὀφθαλμοὺς ἡμῶν ὀπίσω, ἀμνήμονες ὅτε ἡμεῖς πρῶτοι τὸ διεσύραμεν καὶ πολλάκις τὸ κατηράσθημεν. Βεβαίως ἡ θέσις των δὲν εἶνε ζηλευτή, ἀλλὰ καὶ τίνος ἀνθρώπου εἶνε; Ἀφοῦ ὁ θάνατος δὲν τοὺς ηὐνόησεν, ἀφοῦ ἡ μοῖρα παρέτεινεν αὐτῶν τὴν ζωήν, παρατείνασα καὶ τὴν ποινήν, ἃς σπουδάζωσι τοὐλάχιστον νὰ διέρχωνται τὰς ὥρας ἐν σχετικῇ τοῦ πνεύματος καὶ τῆς καρδίας γαλήνῃ. Αὐτὸ πράττει ὁ κατάδικος ὁ μετὰ πόθου ἀναμένων τὴν στιγμὴν νὰ ἴδῃ ἀνοιγομένην τὴν φυλακήν, καὶ ἑαυτὸν ἐλεύθερον, ἀναπνέοντα τὴν αὔραν τοῦ βουνοῦ, καὶ κατανυσσόμενον εἰς τὴν θέαν τοῦ στερεώματος οὗτινος τὸ νυκτερινὸν κάλλος ἀπέμαθε σχεδόν. Κατάδικος τῆς ζωῆς εἶνε καὶ ὁ γέρων, ὁ ἄνευ ἐλπίδος ἢ χαρᾶς διερχόμενος τὰς ἡμέρας του ὑπὸ τὴν στέγην τοῦ Πτωχοκομείου. Ὁ πρῶτος ποθεῖ νὰ πεταχῇ ἔξω τῆς φυλακῆς καὶ τῆς ἀγωνίας· ἔξω τῆς ζωῆς καὶ τῶν πικριῶν της ποθεῖ νὰ ὁρμήσῃ ὁ δεύτερος.

Τὰς τοιαύτας σκέψεις μου ἐγαλήνωσε θέαμα εἰδεχθές, ὅπερ μετὰ φρίκης θ' ἀναμιμνήσκωμαι πάντοτε. Ἐπί τινος βάθρου εἶδον καθεζόμενον πρᾶγμά τι ὁμοιάζον πρὸς ἄνθρωπον. Ἐκινεῖτο σπασμωδικῶς, ἔστρεφε τοὺς βολβοὺς ἐντὸς τῶν κογχῶν, ἔβαλλεν ἀνάρθρους φωνάς, ἐπειρᾶτο νὰ χειρονομήσῃ, νὰ παραπονεθῇ, νὰ ἐπικαλεσθῇ τινα, νὰ δεηθῇ, τίς οἶδε ποῖον ψυχικὸν αἴσθημα νὰ ἐκδηλώσῃ. Οἱ πόδες ἐκρέμαντο κάτωθι τοῦ βάθρου· ἐφαίνοντο φρικωδῶς συνεστραμμένοι, πᾶσαν δ' ἐλαστικότητα ἀποβαλόντες ἦσαν ὡς σῶμά τι ξένον προσδεθὲν παρὰ τὴν ὀσφὺν τοῦ ἀπροσδιορίστου ἐκείνου ὄντος. Ἔστην πόρρωθεν καὶ παρετήρουν. Αἴφνης ἄναρθρος φωνή, ὀξεῖα, συγκεχυμένη, φοβερὰ ἐν τῇ ἀβλαβείᾳ της ἐπέχυσε τὴν φρίκην εἰς τὴν ψυχήν μου. Τὸ ὂν ἐκεῖνο, ὅπερ δὲν εἶχον ἔτι ἀκριβῶς κατατάξει ἐν τῇ ὀντολογίᾳ, μὲ διέκρινεν· ἐκινήθη, ἔκραξε καὶ ἐχειρονόμησεν οἱονεὶ καλοῦν με. Εἰς τὸν σπασμόν, ὅστις διέτρεξε τὸ σῶμα, ἡ βραχεῖα γυναικεία ἐσθὴς ἀνεσύρθη μικρόν· ἡ στιγμὴ ἐκείνη μοὶ κατέδειξεν, ὅτι ἤμην πρὸ πλάσματος ἀνθρωπίνου τηροῦντος, ἐν ὅλῃ τῇ καταπτώσει, φωτεινήν τινα ἀκτῖνα συναισθήσεως· ἐχαμήλωσε μετὰ σπουδῆς τὰς χεῖρας καὶ διηυθέτησε τὴν ἀνασυρθεῖσαν ἐσθῆτα· ὑπήκουεν εἰς τοὺς νόμους τῆς αἰδοῦς...

Τί ἦτο τέλος πάντων τὸ ὂν ἐκεῖνο; Πῶς κατήντησεν οὕτω, ποῦ εὑρέθη, καὶ τίνας σκοποὺς τῆς Προνοίας ὑπηρετοῦν ἦλθεν εἰς τὸν κόσμον καὶ μένει ἔτι ἐν αὐτῷ; Ἦτο κόρη δεκαοκτάετις· ναί! κόρη τρυφερά, καὶ ὅστις τὴν ἴδῃ θὰ τὴν ὑπολάβῃ γραῖαν, τὸ κάλλος τῆς ὁποίας ἐξήνθησεν ἀκαριαίως ὑπὸ τὴν πνοὴν δαίμονος κακοποιοῦ. Οἱ κακοῦργοι γονεῖς της τὴν ἐστρέβλωσαν ὅπως τὴν ἐμπορευθῶσιν ἐν τῇ ἐπαιτείᾳ, τὴν ἔσυρον ἡμίγυμνον εἰς τοὺς δρόμους, καὶ ἀφοῦ δὲν ἠδύναντο νὰ ἐμπορευθῶσι τὸ σῶμά της, ἐμπορεύθησαν οἱ ἀλιτήριοι τὴν συμφοράν, ἧς ὑπῆρξαν οἱ ἐργάται. Ἰδοὺ εὐρὺ θέμα μελέτης ἐπὶ τῆς ἡδονῆς, ἣν αἰσθάνεταί τις πράττων τὸ κακόν. Ὁ Προκρούστης θὰ ἐλάτρευε τὸ τέκνον του· αὐτοὶ τὸ ἐστρέβλωσαν, καὶ ἐν τούτοις, ἐὰν ἤκουον τοὺς ἀπαισίους ἄθλους τοῦ Προκρούστου, θὰ ἐπεδείκνυον συγκίνησιν διὰ τὴν σκληρότητα τοῦ λῃστοῦ, αὐτοὶ οἱ χαρίσαντες τὸ πικρὸν δῶρον τῆς ζωῆς εἰς τὸ θῦμα ὅπως διὰ τοῦ βραδέος μαρτυρίου του χορτάσωσι τὴν αἰσχρὰν δίψαν τοῦ χρήματος.

Ἐνῷ ἐθεώρουν τὸ ἄθλιον πλάσμα, ὑπελόγιζον, ὅτι δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ ὑπάρξῃ ἐμφανεστέρα παράστασις τῆς ἀνθρωπίνου δυστυχίας καὶ ἀθλιότητος ἀπὸ τὸ ὂν ἐκεῖνο, ὅπερ ἐφαίνετό μοι στερούμενον ἀντιλήψεως· ἅπαξ μάλιστα ἐμόχθησε ν' ἀρθρώσῃ πρός με λέξεις τινάς, ἀλλὰ δὲν ἠδυνήθη. Τί νὰ ἤθελεν ἄρα γε; Ἰδού, ἔλεγον κατ' ἐμαυτόν, ἡ ὑπάτη εἰκὼν τῆς ἐλεεινότητος. Δύναται νὰ ὑπάρξῃ δυστυχέστερον πλάσμα τοῦ ἐγκαταλελειμμένου τούτου ὄντος, ὅπερ καὶ αὐτὴ ἡ μήτηρ του ἀπηρνήθη;... ἀφοῦ τὸ ἐστρέβλωσε! ... Τυχαίως ἠνοίχθη τὴν στιγμὴν ἐκείνην θύρα δωματίου, ἐν ᾧ διέτριβον γραῖαι γυναῖκες ῥάπτουσαν μετὰ κόπου ῥάκη τινά, οἱονεὶ ἐσώρουχα. Πλησίον τοῦ παραθύρου τοῦ κοιτῶνος ἵστατο, κατὰ τὸ ἡμισυ ἐστραμμένη πρὸς τὸ προαύλιον, νεωτάτη γυνή ἧς δὲν ἔβλεπον μὲν ὁλόκληρον τὸ πρόσωπον, διέκρινον ὅμως ὅτι ἦν νεωτάτη, μὲ ὑπόξανθον τὴν κόμην, λευκή, μὲ κανονικωτάτας γραμμάς, ἀληθὴς ἀντίθεσις τῶν γραιῶν, ἃς προθύμως θὰ ἐμίσθου θεατρώνης τις ἔχων ἀνάγκην νὰ παρουσιάσῃ ἀπὸ τῆς σκηνῆς τὸ ἀληθὲς ἀντίτυπον τῶν μαγισσῶν τοῦ Μάκβεθ. Τί ἤθελεν ἡ νέα ἐκείνη ἐντὸς τοῦ Πτωχοκομείου; Ἡ μελαγχολικὴ στάσις της, ἡ συμπαθὴς κλίσις τῆς κεφαλῆς της μοὶ προὐξένησαν ἐντύπωσιν, ἥτις ἀγνοῶ τίνος ἕνεκα μὲ διέθετε θλιβερῶς. Μεταξὺ τοῦ ἐστρεβλωμένου ὄντος, ὅπερ ἐξηκολούθει φωνάζον καὶ χειρονομοῦν, καὶ τῆς συμπαθοῦς ἐκείνης γυναικὸς ἠδύνατο νὰ ὑπάρξῃ σύγκρισίς τις ἐπὶ δυστυχίᾳ; Καὶ ἐὰν τοιαύτη σύγκρισις ἦτο δυνατή, ποία ἦτο ἄρά γε δυστυχεστέρα; Ἡ στρεβλωθεῖσα ἀγρίως, ἡ τὴν φρίκην καὶ τὸν τρόμον ἐμπνέουσα, ἢ ἡ ἄλλη, ἐφ' ἧς ἐπήνθει νεότης, σεμνότης καὶ καλλονή; Τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἡ νέα ἐστράφη τυχαίως. Ἦτο τυφλή. Ὁ ἀναγνώστης δύναται νὰ κρίνῃ τίς τῶν δύο ἦτο ἡ μᾶλλον δυστυχής.

Τὸ Πτωχοκομεῖον, καθ' ὃ ναὸς τῆς φιλανθρωπίας, ἀνεπέτασε τὰς θύρας του εἰς ὅλους τοὺς ἀτυχεῖς. Εὗρον ἐκεῖ, μετὰ τῶν ἰθαγενῶν, ὀθωμανούς, καθολικοὺς καὶ διαμαρτυρομένους. Ὁ οἰκεῖος ἱερεὺς ἀπέρχεται συνεχῶς εἰς τὸ ἄσυλον, παραμυθεῖ τοὺς πάσχοντας, ἐπιστάσης δὲ τῆς ἐσχάτης ὥρας τοῦ ἀσθενοῦς, μεταπέμπεται ἐν τάχει ὁ ἕλλην ἱερεὺς ἢ ὁ λατῖνος ἢ ὁ διαμαρτυρόμενος ὅπως παράσχῃ τὰς ὑστάτας παραμυθίας εἰς τὸν ἀγωνιῶντα. Αἱ κηδεῖαι τῶν νεκρῶν τοῦ Πτωχοκομείου ἔχουσί τι τὸ ἐξαιρετικῶς συγκινητικόν. Ὁ λεπτουργὸς τοῦ ἀσύλου, γέρων καὶ αὐτὸς ἐγκαταβιώσας ἐντὸς τοῦ Πτωχοκομείου, ἑτοιμάζει τὸ ξυλοκάββατον· ὁ νεκρὸς περιβεβλημένος καινουργῆ ἐνδύματα, ἅτινα παρέχει ἡ ἀποθήκη τοῦ ἀσύλου, κηδεύεται εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Πτωχοκομείου παρισταμένων πάντων τῶν γερόντων, μεθ' ὃ μετακομίζεται δι' ἁμαξῆς εἰς τὸ νεκροταφεῖον ὅπως ἀνεύρῃ ὑπὸ τὴν γῆν τὴν γαλήνην, ἥτις φεύγει πάντοτε τὴν ζωήν. Ἐὰν ὁ θανὼν εἶνε ἀλλόθρησκος, παραδίδεται εἰς τὸν ἱερέα τοῦ δόγματός του. Τὸν Μωαμεθανὸν εὗρον κατακε-

κλιμένον ἐπὶ τῆς κλίνης του· ἠγέρθη ἐπὶ τῇ ἐμφανίσει μας μ' ὅλας τὰς ἐναντίας παραστάσεις. Εἶνε ἐκ Κρήτης, ὑπῆρξε δὲ ἀξιωματικὸς τῆς Τουρκικῆς χωροφυλακῆς· μοὶ εἶπεν Ἑλληνιστί, ὅτι εἶνε ὑπερευχαριστημένος ἐκ τῆς φιλοξενίας τοῦ ἀσύλου, μόνον ἡ ἔλλειψις τοῦ *τουμπεκίου* τὸν βασανίζει. «Εἶμαι *τεργιακλῆς*», ἔλεγε σχεδὸν κλαυθμηρίζων, καὶ μετ' ὀλίγον ἐπανελάμβανε *τουμπεκί, τουμπεκί*. Ὡς ἔμαθον, πρὶν ἢ ψηφισθῇ ὁ τελευταῖος φόρος παρείχετο τοῖς πτωχοῖς καὶ ὀλίγος καπνὸς δαπάναις τοῦ ἀσύλου μετὰ τὸν φόρον ὅμως, τοῦτο κατέστη ἀδύνατον.

Μία τῶν περιεργοτέρων προσωπικοτήτων τοῦ Πτωχοκομείου εἶνε καὶ ὁ μάγειρος, Κρὴς τὴν πατρίδα, ὑπηρετῶν πρὸ ἱκανῶν χρόνων μετὰ ζήλου καὶ σκοπιμότητος τὸ κατάστημα. Ὀνομάζεται Ἀγγελῆς Καταλαχτάκης, ἡ δὲ ἱστορία του εἶνε ἀρκούντως περίεργος. Κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς τελευταίας καὶ μεγάλης ἐπαναστάσεως ὁ Καταλαχτάκης οὗτος, νεώτατος τὴν ἡλικίαν, ἀπεστέλλετο ὑπὸ τῶν ἐπαναστατῶν ἐντὸς τῶν πόλεων, ἐλάμβανε τὰς ἐπιστολάς, τὰς ἔκρυπτεν ὅπως ἠδύνατο προσφορώτερον καὶ ἐξήρχετο τῶν πόλεων, κομιστὴς τοῦ ταχυδρομείου τῶν ἐπαναστατῶν. Τὸ κινδυνῶδες τοῦτο ἐγχείρημα ἐπετέλει μετ' ἐκτάκτου ἀφοβίας ὁ Καταλαχτάκης· ἀλλ' ἡμέραν τινὰ ἐννοηθεὶς ὑπὸ τῶν Τούρκων συνελήφθη. Ὀθωμανοὶ στρατιῶται ἀνασπασάμενοι τὰς μαχαίρας, τὸν μὲν σύντροφόν του ἐφόνευσαν, αὐτὸν δὲ ἔσφαξαν κατ' ἀκριβολογίαν. Ὁ Καταλαχτάκης μὲ κεκομμένον τὸν λάρυγγα καὶ πλέων εἰς τὸ αἷμα ἔπεσε χαμαί· οἱ Τοῦρκοι ἀπῆλθον, ὅτε μετὰ μικρὸν κατέφθασαν οἱ ἐπαναστάται· εὗρον τὸν ταχυδρόμον ἀναπνέοντα ἔτι, ἐκράτησαν τὸ αἷμα, περιέδεσαν τὴν πληγήν, ἐνοσήλευσαν αὐτὸν ὅπως ἠδύναντο κάλλιον καὶ κατὰ μίαν τῶν θαλασσοπλοιῶν τῶν ἑλληνικῶν καταδρομικῶν, ἐπεβίβασαν ἐπὶ τοῦ ἑλληνικοῦ εὐδρόμου τὸν τραυματίαν, ὅστις κομισθεὶς εἰς Ἀθήνας ἴαθη ἐν τῷ νοσοκομείῳ. Τὴν περὶ τὸν λάρυγγα οὐλὴν τοῦ Καταλαχτάκη εἶδον κἀγὼ ὅτε ἐπισκεφθεὶς τὸ Πτωχοκομεῖον, ἐζήτησα καὶ εὗρον τὸν Κρῆτα, ὅστις, πολεμιστὴς καὶ ταχυδρόμος κατὰ τὴν ἐπανάστασιν, εἶνε ἤδη μάγειρος τοῦ εἰρηνικωτάτου τῶν ἀσύλων.

Ἡ εὐγενὴς καλλιέργεια τῶν ἀνθέων ἀκμάζει ἐν τῷ Πτωχοκομείῳ, κεκτημένῳ καὶ ἴδιον ὑελόφρακτον ἀνθοκομεῖον. Εἰς τὸ βοτανικὸν τοῦτο ἄσυλον ἐντὸς τοῦ ἀσύλου ἀπεσύρθη μεσήλιξ κύριος *πολλῶν ἀνθρώπων ἰδὼν ἄστεα*, ὅστις φεύγων τὰς τριβολίας τοῦ βίου καὶ τὰς τῆς τύχης καταδρομάς, ἔγνω νὰ ἐγκαταβιώσῃ ἐκεῖ. Καλλιεργῶν τὰ ἄνθη ἀνακουρίζεται ἐκ τῆς ἀνιαρότητος τῆς ζωῆς καὶ διασκεδάζει μερίμνας καὶ ἀναμνήσεις πικροτέρας καὶ τῆς ἀψίνθου· ἡ θέα τοῦ ἀνθοκομείου, ὀφειλομένου ἀποκλειστικῶς εἰς τὰς ἐπιμόνους προσπαθείας τοῦ λογίου ἀνθοκόμου, διήγειρε τὴν ἔκπληξίν μου· δὲν εἶνε τι ἔξοχον, δὲν περιλαμβάνει ἄνθη σπάνια ἢ δυσεύρετα, περιλαμβάνει ὅμως ὠκεανὸν ὁλόκληρον ὑπομονῆς, καρτερίας καὶ ἀνεχείας· ἰδού τί δὲν εὑρίσκει τις, καὶ τὸ τελευταῖον ἰδίως, εἰς τ' ἄλλα ἀνθοκομεῖα, ἔνθα ἄφθονον κατεσπάρη τὸ δημιουργὸν χρῆμα, καὶ ἡ εἰδικότης τοῦ βοτανικοῦ. Ἐσημείωσα ἰδίως τὰ ποικίλα γένη τῆς bigonia, τὴν μεγανθῆ, τὴν πλατανόφυλλον, τὴν στικτόφυλλον, τὴν μεγάφυλλον, τὴν τοῦ Σμίθ, τὴν σπληνόφυλλον, τὴν ἀειανθῆ καὶ λοιπά. Μνείας ἀξία εἶνε ἡ γλωξύνια, ὁ ficus, τὰ βανανοειδῆ, τὸ μυρσίφυλλον, ἡ φούξια, ἡ πιτούνια, ἡ καμελιοειδὴ εὔοσμα ἄνθη παράγουσα γαρδένια, ἡ Ὀρτενσία ἡ βασιλική, καὶ λοιπά. Ἡ ἀνθοκομία πραΰνει τὸ ἄχθος τοῦ ἀνθοκόμου, ὑποκιρνᾷ τὴν πικρὰν ἀνίαν, ἀμείβει δὲ ἠθικῶς κόπους καὶ ἀγῶνας ἡρωϊκούς, τὸ μέγεθος τῶν ὁποίων δύναται νὰ διατιμήσῃ ὁ ἐπισκεπτόμενος μετὰ τοῦ Πτωχομείου καὶ τὸ ἀνθοκομεῖον καὶ διαπυνθανόμενος ἐκ τίνος ἤρχισε καὶ διὰ ποίων μεριμνῶν ηὔξησε τὸ ὑελόφρακτον φυτώριον. Κιβώτιον ἡμίσεος μέτρου μήκους πληρωθὲν χώματος ὑπῆρξεν ἡ ἀρχὴ τοῦ ἀνθοκομείου...

Μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ λαχανοκήπου εὕρηται ἡ ἐκκλησία τοῦ καταστήματος ἁπλῆ καὶ κομψή. Δὲν ἠδυνάμην νὰ κλείσω τὰ σημειώματα ταῦτα χωρὶς νὰ μνημονεύσω τῆς Ἐκκλησίας, ἡ θέα τῆς ὁποίας ἀνακαλεῖ τόσας προσφιλεῖς παιδικὰς καὶ ἀθώας ἀναμνήσεις. Ἐὰν πανταχοῦ ἡ Ἐκκλησία διεγείρῃ αἰσθήματα εὐσεβῆ, θεωμένη ἐντὸς τοῦ περιβόλου ἐκείνου λύει εἰς συγκίνησιν τὴν ψυχήν. Εἰσῆλθον ἐντὸς τοῦ ναοῦ μὲ τὴν πρόθεσιν νὰ προσευχηθῶ θερμῶς· ἡ μνήμη μου ἀπέβαινε βαθμιαίως φακὸς συγκεντρῶν τὰς κατεσπαρμένας ἀναμνήσεις προσευχῶν ἃς ἐψέλλιζον παῖς. Γέροντές τινες ἵσταντο ἀπωτέρω προσευχόμενοι. Προσευχηθῆτε, ναυάγια τοῦ χρόνου καὶ τῆς δυστυχίας! Εἴσθε ὀλιγώτερον ἀξιολύπητοι ἐὰν τηρῆτε ἐν ὑμῖν τὸν σπινθῆρα τῆς θείας ἐλπίδος... Θεωρῶν τοὺς γέροντας ἐκείνους ἐμελέτων ἐπὶ τῆς ζωῆς καὶ τῶν περιπετειῶν των, ἐπὶ τῆς τύχης τῶν ἀνθρωπίνων γενεῶν ἀπαραλλάκτων πρὸς τὰ ἐρριμμένα φύλλα τοῦ φθινοπώρου, ἅτινα στροβιλίζει καὶ μεταφέρει μακρὰν ἡ ὁρμὴ τοῦ ἀνέμου. Τίνες ἦσαν; πόθεν ἤρχοντο; ποῦ πηγαίνουσι;... Στηριζόμενοι ἐπὶ τῶν βακτηριῶν των, ποδαλγοὶ καὶ κεκυρτωμένοι θ' ἀναμιμνήσκωνται ὅτι ἦσάν ποτε νέοι, ὅτι ὠνειροπώλησαν δόξαν, ἔρωτα ἢ πλοῦτον. Παρῆλθεν ἐν τούτοις ἡ νεότης, τὸ δὲ γῆρας των ἐζοφώθη ἐντὸς τοῦ μελανοῦ νέφους τῆς ἐπαιτείας. Καὶ ἤδη κατήντησαν εἰς τὸ Πτωχοκομεῖον. Προσφιλεῖς τῶν ἀνθηρῶν χρόνων των ἐλπίδες καὶ προσδοκίαι διεκρυσταλλώθησαν εἰς τὴν φοβερὰν πραγματικότητα τῆς ἐνδείας καὶ τοῦ ὀλίγου ἄρτου, ὃν

παρέχει ἡ φιλανθρωπία! Ἄνευ στηρίγματος ἐν τῇ ζωῇ, ἄνευ τέκνων, ἄνευ οἰκείων, ἄνευ χαρᾶς τινος, φέρουσι τὸ ἄχθος τῆς ζωῆς, καὶ ἀτενίζουσιν εἰς τὸν ταχὺν θάνατον ὡς εἰς τὴν εὐδαιμονεστέραν τοῦ βίου των προσδοκίαν!

Σάλπιγγες ἤχησαν ἔξω. Στρατὸς ἤρξατο παρελαύνων ἐκ τῶν ἐγγὺς στρατώνων, οἱ δὲ γέροντες, ἀθροισθέντες παρὰ τὰς κιγκλίδας, ἔθεῶντο τὴν ἀκμήν, θεωμένην τὴν παρακμήν. Τὸ ἐνεστὼς καὶ τὸ μέλλον προσηγόρευε τὸ παρελθὸν ἐν τῷ χαιρετισμῷ, ὃν ὁ νεαρὸς στρατιώτης ἀπηύθυνε διερχόμενος πρὸς τὸν γέροντα καὶ τὸν ἀπόμαχον...

Ὑπὸ τὸ κράτος τοιούτων ἐντυπώσεων κατέλιπον τὸ Πτωχοκομεῖον. Προτιμότερον νὰ ἀποθάνῃ τις καὶ διὰ τοῦ τραγικωτέρου τῶν θανάτων, ἢ νὰ καταδικασθῇ ὑπὸ τῆς μοίρας του νὰ ἴδῃ διανοιγομένας καὶ δι' αὐτὸν τὰς θύρας τοῦ ἀσύλου. Ἀφοῦ ἄδικος καὶ ἀλαζὼν κοινωνία ἐξικνεῖται πολλάκις καὶ ἄχρι τοῦ καταγιγνώσκειν ὡς ὄνειδος τὴν πενίαν εἰς τὸν ἐνδεῆ, δὲν ὑπάρχει πλέον δι' αὐτὸν δικαίωμα προτιμήσεως. Ὅ,τι καὶ ἂν εἴπωσιν οἱ ἰδεολόγοι, δὲν θὰ ἀναιρέσωσι τὴν πικρὰν ἀλήθειαν, ὅτι συνεχῶς ἡ περιφρόνησις ἀποβαίνει ὁ κλῆρος τοῦ πτωχοῦ. Ἐνώπιον τοιούτου ἠθικοῦ χάους, πρὸ τῆς πικρᾶς συναισθήσεως τοῦ πένητος περὶ τῆς ἰδέας ἣν ὁ κόσμος ἔχει περὶ αὐτοῦ, ὁ θάνατος δὲν εἶνε ἄρά γε τὸ ὑπέρτατον τῶν εὐεργετημάτων διὰ τὸ ἀπεγνωσμένον πλάσμα τὸ ὠθούμενον ὑπὸ τῆς ἀνάγκης ἀλλ' ἀναστελλόμενον ὑπὸ τῆς φιλοτιμίας νὰ διαβῇ τὸν οὐδὸν τοῦ Πτωχοκομείου ὅπως ἐγκαταβιώσῃ ἐκεῖ;

ΣΠΥΡΙΔΩΝ Κ. ΠΑΓΑΝΕΔΗΣ

ΠΙΝΑΚΙΔΕΣ ΥΓΙΕΙΝΗΣ

ΤΑ ΟΙΝΟΠΝΕΥΜΑΤΩΔΗ ΠΟΤΑ

Ζ' — ΜΕΤΡΑ ΠΡΟΦΥΛΑΚΤΙΚΑ ΠΡΟΣ ΑΝΑΧΑΙΤΙΣΙΝ ΤΩΝ ΕΚ ΤΟΥ ΟΙΝΟΠΝΕΥΜΑΤΟΣ ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΩΝ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΑΣ.

Ὁ πόλεμος κατὰ τῆς μέθης καὶ τῆς ὑπὲρ τὸ μέτρον οἰνοποσίας. — Ἐπιβολὴ ὑπερόγκων φόρων ἐπὶ τῶν οἰνοπνευματωδῶν ποτῶν. — Ἐπιβολὴ τιμωριῶν καὶ βασάνων ἐπὶ τῶν μεθύσων. — Ἐπίκρισις τῶν μέτρων αὐτῶν. — Ἡ πνευματικὴ ἀνάπτυξις τοῦ λαοῦ καὶ ἡ εὐρεῖα διάδοσις παρ' αὐτῷ τῶν ὀλεθρίων ἐνεργειῶν τοῦ οἰνοπνεύματος εἶνε τὸ ἰσχυρότερον τελεσφόρον μέσον. — Ἀνάπτυξις καὶ πολλαπλασιασμὸς τῶν οἰνοπωλείων. — Ἐπιρροὴ αὐτῶν ἐπὶ τοῦ ἐργατικοῦ πληθυσμοῦ τῶν πόλεων. — Τὰ ἀρχαῖα καπηλεῖα ἢ περὶ τὴν Πνύκα πανδοκεῖα καὶ ἡ χρησιμότης αὐτῶν εἰς τὴν διδασκαλίαν τοῦ πλήθους. — Τὰ νῦν οἰνοπωλεῖα καὶ ἡ χρησιμότης αὐτῶν εἰς τὴν διαφθορὰν τοῦ λαοῦ. — Εἰκὼν σημερινοῦ οἰνοπωλείου γραφεῖσα ὑπὸ Ἰούλίου Σίμωνος. — Εἰκὼν τῶν ἐργατικῶν συνοικιῶν ἐν ταῖς μεγαλοπόλεσιν. — Σύστασις ἑταιριῶν ἐγκρατείας εἰς καταπολέμησιν τῆς οἰνοποσίας. — Λεπτομέρειαί τινες καὶ πληροφορίαι περὶ τῶν ἑταιριῶν τούτων. — Ἡ ἐν Ἑλλάδι κατάχρησις τῶν οἰνοπνευμάτων καὶ τὰ εἰς καταπολέμησίν αὐτῆς ἀποτελεσματικὰ μέσα.

Ἡ ὀλεθρία ἐπιρροὴ τῶν οἰνοπνευμάτων ἐπὶ τῆς ἀναπτύξεως καὶ τῆς προόδου τῆς ἀνθρωπότητος πρὸ πολλοῦ διεγνώσθη ὑπὸ τῶν κατὰ καιροὺς κυβερνητῶν τῶν διαφόρων ἐθνῶν, οἵτινες πολλάκις ὅλαις δυνάμεσιν ἐπεδόθησαν εἰς τὴν καταπολέμησιν καὶ ἀναχαίτισιν τοῦ κακοῦ.

Ἡ μέθη, κατὰ τοὺς νόμους τοῦ Δράκοντος, τοῦ Ἀθηναίου νομοθέτου, ἐτιμωρεῖτο διὰ θανάτου. Οἱ νόμοι τοῦ Σόλωνος ἐπίσης ἐτιμώρουν διὰ θανάτου τὸν ἄρχοντα τὸν καταλαμβανόμενον δημοσίᾳ ἐν καταστάσει μέθης. Ὁ Λυκοῦργος, ὁ νομοθέτης τῆς Σπάρτης, διέταξεν, ὅπως μεθύωσι τοὺς Εἵλωτας καὶ περιφέρωσιν αὐτοὺς οὕτως ἐν τῇ πόλει, ἵνα ἐμπνεύσῃ εἰς τοὺς νέους πολίτας ἀπέχθειαν πρὸς τὸ ἐπονείδιστον τοῦτο πάθος. Ὁ Πιττακός, εἷς τῶν ἑπτὰ σοφῶν τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος, ἐνομοθέτησεν, ἵνα ὁ διαπραττων ἔγκλημα ἐν καταστάσει μέθης τιμωρῆται διὰ διπλασίας ποινῆς. Ὁ Πλάτων ἐν τοῖς *Νόμοις* αὐτοῦ καὶ ὁ Γαληνὸς ἐν τοῖς ἰατρικοῖς αὐτοῦ συγγράμμασιν ἀπηγόρευσαν εἰς τοὺς νέους μέχρι τοῦ 18 ἔτους τῆς ἡλικίας των νὰ πίνωσιν οἶνον. Οἱ παρ' Ἀθηναίοις δὲ κατὰ τὰ συμπόσια διοριζόμενοι *συμποσίαρχοι* ἐπετήρουν ἰδίως ἐπὶ τῆς ἀμέτρου τοῦ οἴνου χρήσεως. Οἱ Λοκροὶ ἐτιμώρουν διὰ θανάτου τὸν πίνοντα οἶνον ἄνευ ῥητῆς διαταγῆς ἰατροῦ. Τέλος ἐν Ῥώμῃ ὁ οἶνος ἀπηγορεύετο εἰς τοὺς Ῥωμαίους πολίτας πρὸ τοῦ 30 ἔτους τῆς ἡλικίας των· τοὺς δὲ παραβαίνοντας αὐστηρότατα ἐτιμώρουν.

* *

Σήμερον πολλαὶ κυβερνήσεις ἐνόμισαν, ὅτι θὰ ἀνεχαίτιζον τὸ κακὸν ἐπιβάλλουσαι ὑπέρογκους φόρους ἐπὶ τοῦ οἰνοπνεύματος καὶ τῶν διαφόρων αὐτοῦ σκευασιῶν, νομίζουσαι, ὅτι οὕτω θέλουσι καταστήσει ταῦτα δυσπρόσιτα τοὐλάχιστον τῷ πτωχῷ λαῷ, παρ' ᾧ ἰδίως τὰ ποτὰ ταῦτα ποιοῦσι τὴν μεγαλειτέραν καταστροφήν. Τὸ μέσον τοῦτο ὅμως οὐδόλως παρεκώλυσε τὴν κατανάλωσιν τοῦ οἰνοπνεύματος καὶ τὴν παραγωγὴν αὐτοῦ, αἵτινες, ὡς ἀποδεικνύουσιν ἐπίσημοι στατιστικαί, βαίνουσιν ἀεννάως αὐξάνουσαι καθ' ἅπασαν τὴν ὑφήλιον.

Οἱ ἰατροί, οἱ φυσιολόγοι καὶ πάντες οἱ ἐπιστήμονες παρατηρηταὶ ἀνεξαιρέτως ὡμολόγησαν τὴν μάστιγα ταύτην ὡς μίαν τῶν φοβερωτέρων καὶ μᾶλλον καταστρεπτικῶν τῆς ἀνθρωπότητος.

«Εἶνε βεβαιότατον, — λέγει ὁ Bouchardat ἐν τῇ ὑγιεινῇ αὐτοῦ, — ὅτι ἡ μέθη ἀποκτηνοῦσα τοὺς ἀνθρώπους, ὅταν δὲν φονεύῃ αὐτούς, ἐλαττόνει τὴν ἐπιτηδειότητα, τὴν ἰσχύν, τὴν ἀντίστασιν εἰς τὴν ἐργασίαν, τὸν νοῦν, τὸ προορατικόν, τὸ ἠθικόν, τὸ οἰκογενειακὸν πνεῦμα καὶ ὑπὲρ πάντα ταῦτα τὴν γενικὴν εὐδαιμονίαν... Προσθέσωμεν δέ, ὅτι δυσκόλως δυνάμεθα νὰ ἐννοήσωμεν, πῶς λαός, ὅστις εἶνε ὑπόδουλος εἰς τὰ οἰνοπνευματώδη ποτά, θέλει δυνηθῇ ν' ἀποκτήσῃ

ἡ διατηρήσῃ τὴν ἐλευθερίαν αὐτοῦ, ἐφ' ἧς ἐστήρικται ἡ ἰσότης ἐνώπιον τοῦ νόμου, πηγὴ πάσης κοινωνικῆς προόδου. »

* * *

Τὸ σύστημα τῆς ἐπιβολῆς βαρέων φόρων ἐπὶ τῶν οἰνοπνευματωδῶν ποτῶν, οὐ μόνον δὲν παρεκώλυσε τὴν ὑπέρμετρον κατανάλωσιν τῶν οἰνοπνευμάτων, ἀλλὰ καὶ εἶνε μέσον ἀτελέστατον καὶ συναμα ὀλεθριώτατον δι' αὐτὴν ταύτην τὴν κοινωνίαν.

Τὸ μέσον τοῦτο οὐδόλως ἐποίησε τοὺς κατασκευαστὰς τῶν οἰνοπνευμάτων, οἵτινες τὰ πάντα ἐμηχανεύθησαν, ὅπως, καὶ παρὰ τοὺς ὑπερύγκους φόρους, ἐπιτύχωσι τὴν παραγωγὴν εὐθηνῶν οἰνοπνευματωδῶν ποτῶν. Πρὸς τοῦτο λοιπὸν ἐμηχανεύθησαν διάφορα καὶ πολυειδῆ μέσα νοθείας καὶ τεχνικῆς κατασκευῆς οἰνοπνευματωδῶν ποτῶν ἀπειράκις βλαβερωτέρων τῶν προϋπαρχόντων φυσικῶν, περὶ ὧν θέλομεν ἐν ὀλίγοις κατωτέρω διαλάβει.

Δὲν εἶνε λοιπὸν οἱ ὑπέρογκοι φόροι ἐπὶ τῶν ποτῶν αὐτῶν ἐκεῖνοι, οἵτινες θέλουσι καταπολεμήσει ἀποτελεσματικῶς τὸ κακὸν αὐτό· καὶ ἀνάγκη νὰ προσέξωσι καὶ οἱ ἰθύνοντες τὴν ἡμετέραν πατρίδα ἐπὶ τοῦ κεφαλαίου τούτου, διότι, ὡς φαίνεται, καὶ παρ' ἡμῖν ἐσχάτως ἐπεδείχθη τοιαύτη τις τάσις, ἥτις τάχιστα θέλει πλημμυρήσει τὴν Ἑλλάδα διὰ τοιούτων ὀθνείων καὶ αἰσχρῶν προϊόντων.

* * *

Ἕτερον μέσον περιορισμοῦ τοῦ κακοῦ ἐθεωρήθησαν καταναγκαστικὰ μέτρα καὶ τιμωρίαι καὶ ποιναὶ καὶ πρόστιμα κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον αὐστηρά, ἐπιβαλλόμενα πρὸς τοὺς διαφόρους ἐν δημοσίοις τόποις καταληφθέντας μεθύοντας.

Πλὴν καὶ ταῦτα πάντα εἰσὶ κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον ἀτυχῆ· διότι, ὡς εἴπομεν ἀνωτέρω, δὲν εἶνε μόνον ἡ *ὀξεῖα μέθη* ἡ φέρουσα τὰς ἐπὶ τοῦ ὀργανισμοῦ τῶν ἀτόμων καὶ τῆς κοινωνίας φοβερὰς καταστροφάς, ἀλλὰ πρὸ πάντων ἡ *οἰνοποσία* ἡ μὴ ἄγουσα μὲν μέχρις ὀξείας μέθης, ἀλλ' ἡ ὑπούλως διαβρέχουσα τὸν ὀργανισμὸν καὶ ὑπερπληροῦσα αὐτὸν δι' οἰνοπνεύματος.

Ἄλλως τε δὲ πᾶσαι αἱ τιμωρίαι αὗται τείνουσι νὰ καταστήσωσι τὸ οἰνόπνευμα *ἀπηγορευμένον καρπόν*, ὃν ἡ μεγάλη καὶ ἀκράτητος ἀνθρώπινος περιέργεια θέλει ἀγωνισθῆ ν' ἀπολαύσῃ!...

Ἀπαγορεύσατε αὐστηρῶς εἰς τὸν φιλοπότην τὸ οἰνόπνευμα· οὐδόλως θέλει ἀκούσει ὑμᾶς οὗτος· θέλει θυσιάσει καὶ τὸν τελευταῖον αὐτοῦ ὀβολόν, θέλει καταβάλει καὶ τὴν ὑστάτην αὐτοῦ προσπάθειαν, ὅπως γευθῆ τοῦ *ἀπηγορευμένου* αὐτοῦ *καρποῦ*, οὗ τὴν ἡδονὴν ἡ νοσηρὰ αὐτοῦ φαντασία ἐκ τούτου μεγαλοποιεῖ καὶ ὑπερυψοῖ.

Τί τὸ θέλετε; εἶνε ἐλάττωμα αὐτὸ τῆς ἀνθρωπότητος, ἁμαρτία κληρονομηθεῖσα ἐκ τῆς προμήτορος ἡμῶν Εὔας. Ἐὰν ὁ Θεὸς ἐν τῷ παραδείσῳ δὲν ἀπηγόρευεν εἰς τὸ πρωτόπλαστον ἀνθρώπινον ζεῦγος τὸν *καρπὸν τοῦ δένδρου* τῆς *γνώσεως*, ἴσως ἡ περιέργεια τῆς Εὔας δὲν ἤθελε διεγερθῆ εἰς τὴν γνῶσιν τοῦ ἀπηγορευμένου αὐτοῦ καρποῦ καὶ ἡ ἁμαρτία δὲν θὰ ἐβάρυνεν ἔκτοτε ἐπὶ ὁλοκλήρου τοῦ ἀνθρωπίνου γένους!

Πόσα συγγράμματα ἀνάξια δὲν εὗρον τὴν διάδοσιν καὶ δημοτικότητα αὐτῶν εἰς τὴν ἀπαγόρευσιν εἴτε τῆς ἐκκλησίας εἴτε τῶν κυβερνήσεων· ἐνῷ ἴσως, ἄνευ τῆς ἀπαγορεύσεως ταύτης, ἦσαν προωρισμένα νὰ ἄρωσιν ἐπὶ τῆς ράχεως αὐτῶν πολυετῶς τὴν κόνιν τῶν ἀποθηκῶν καὶ τῶν ὑπογείων τῶν βιβλιοπωλῶν!

Μάτην λοιπὸν θέλετε ἀπαγορεύσει τὰ οἰνοπνευματώδη ποτὰ ἢ αὐξήσει τοὺς ἐπ' αὐτῶν φόρους· οὐδὲν τούτων θέλει ἀναχαιτίσει τὸ κακόν. Τὸ μόνον δὲ μέσον θεραπείας εἶνε ἡ εὐρεῖα διάδοσις καὶ ἡ σαφὴς διδασκαλία εἰς τὸν λαὸν τῆς ὀλεθρίας τοῦ οἰνοπνεύματος ἐνεργείας. Διδάξατε εἰς τὸν λαὸν λεπτομερῶς ποῖα εἶνε τὰ κακὰ ἀποτελέσματα αὐτοῦ· ἐμπνεύσατε αὐτῷ ταῦτα καθαρῶς καὶ ἐγχαράξατε εἰς τὸ πνεῦμα αὐτοῦ μίαν πρὸς μίαν τὰς ὀλεθρίας βλάβας αὐτοῦ, καὶ θέλετε ἴδει, ὅτι οἱ οἰνοπόται πρὸ τῆς γεύσεως τοῦ οἴνου θέλουσι διστάσει, θέλουσιν ἀμφιταλαντευθῆ, θέλουσι δειλιάσει...

Ποιήσατε ὅ,τι εἰς ποτε κύριος, ὅστις, ἵνα μὴ ὁ ὑπηρέτης αὐτοῦ κρύφα πίῃ τὸν ἐν τῇ ἀποθήκῃ αὐτοῦ οἶνον ἐπέγραψεν ἐπὶ τοῦ ἀγγείου οὐχὶ *ἀπαγορεύεται ἡ θέξις αὐτοῦ*, ἀλλὰ μόνον τὴν λέξιν *δηλητήριον*. Ἐννοεῖται, ὅτι ὁ ὑπηρέτης οὐδὲ κἂν ἐτόλμησε νὰ ἐγγίσῃ τὸ ἀγγεῖον! Ἐπιγράψατε λοιπὸν τὴν λέξιν ταύτην διὰ τῆς δημοσίου διδασκαλίας ἐπὶ τῶν οἰνοπνευματωδῶν ποτῶν, ὅπως ἐπιτύχητε τὸν σκοπόν σας, ὅπως σώσητε ἐξ αὐτῶν τοὺς λαούς.

* * *

Ἡ παρὰ τῷ λαῷ διάδοσις τῶν γραμμάτων καὶ τῆς παιδείας θέλουσι γνωρίσει αὐτῷ, κάλλιον παντὸς ἄλλου, τὰ συμφέροντα αὐτοῦ· διὰ τούτων θέλει ἀναπτυχθῆ παρὰ τῷ λαῷ ἡ εὐγενὴς φιλοτιμία καὶ ἡ πρὸς ἀλλήλους ἀμοιβαία ἐκτίμησις, ὅτε βεβαίως κατ' ὀλίγον θέλει σβεσθῆ ἡ ὑπερβολικὴ καὶ νοσηρὰ πρὸς τὰ οἰνοπνευματώδη ποτὰ ἔφεσις, ἡ ταπεινωτικὴ αὕτη καὶ ἐπονείδιστος ἕξις.

Τὰ καπηλεῖα δὲ καὶ οἰνοπωλεῖα, ἅτινα τοσοῦτον σήμερον πολλαπλασιάζονται, καὶ παρὰ τοὺς ἐπιβαλλομένους ὑπέρογκους φόρους καὶ παρὰ τὰς ψηφιζομένας αὐστηρὰς τιμωρίας τῶν μεθύσων, τότε θέλουσι περιορισθῆ μεγάλως, καθ' ὅσον δικαίως θέλουσι χαρακτηρισθῆ ὡς τόποι καταισχύνης. Τὰ οἰνοπωλεῖα καὶ καπηλεῖα σήμερον ὑποβοηθοῦσι τὴν διαφθορὰν καὶ πληθυνόμενα εὐρύνουσι τὸ πεδίον τῆς καταστροφῆς.

Ὁ Le Play κάλλιστα πάντων ἔγραψε περὶ τῶν οἰνοπωλείων αὐτῶν:

« Ἡ ἐπιρροὴ τῶν καπηλείων εἶνε ὀλεθρία εἰς τὴν ἠθικὴν καὶ ὑλικὴν εὐδαιμονίαν τοῦ τε βιομηχανικοῦ καὶ τοῦ ἀγροτικοῦ πληθυσμοῦ· ἡ ἐπιρροὴ αὕτη ταράσσει τὴν οἰκογενειακὴν εἰρήνην, ἐκμηδενίζει τὴν ἐξουσίαν καὶ τὸ ἐπιβλητικὸν τοῦ πατρός ἐν τῇ οἰκογενείᾳ καὶ καθίστησι τὴν ἐκ τῆς ἐργασίας οἰκονομίαν ἀδύνατον· εἰς τὸν ἄνδρα σβύνει τὴν πρὸς τὴν ἐργασίαν ἐπιθυμίαν, ἐξασθενεῖ τὸ πνεῦμα καὶ καθίστησιν αὐτὸν ἀνίκανον νὰ ἐκπληρώσῃ τὰ καθήκοντα αὐτοῦ ὡς προστάτου οἰκογενείας. Τέλος ἡ λυπηρὰ αὕτη ἐπιρροὴ ὠθεῖ τὰ ἀνήλικα παιδία εἰς τὴν ἀπείθειαν καὶ ἀνυποταξίαν· ἀποσπᾷ ταῦτα ἐκ τῶν γονέων αὐτῶν, καταστρέφει τάς τε πνευματικὰς καὶ σωματικὰς δυνάμεις αὐτῶν ἀκριβῶς κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς ἀναπτύξεώς των».

Νομίζομεν δὲ πολὺ ὑπερβολικὸν ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ὁ ἔξοχος καὶ μέγας ἄλλως τε πολιτικὸς τῆς Ἀγγλίας Γλάδστων εἶπέ ποτε (1863) κατὰ τινα ἀγροτικὴν συνέλευσιν, ὅτι: « τὸ καπηλεῖον εἶνε ἀναγκαῖον εἰς τοὺς ἐργάτας τοὺς γνωρίζοντας νὰ μὴ καταχρῶνται αὐτοῦ, διότι ἐν τῷ καπηλείῳ οὗτοι εὑρίσκουσι τέρψεις καὶ συναναστροφάς, ἃς δὲν δύνανται ἀλλαχοῦ νὰ εὕρωσιν· ὅτι ἐν τῷ καπηλείῳ οὗτοι μανθάνουσι πράγματα, ἅτινα οὐδαμοῦ ἀλλαχοῦ δύνανται νὰ διδαχθῶσιν».

Ἡ ἰδέα αὕτη, ἡ ἐκ τῶν ἀρχαίων παρὰ τὴν Πνύκα τῶν Ἀθηνῶν *πανδοκείων* ἐμπνευσθεῖσα τῷ εὐρυμαθεῖ Γλάδστωνι, ὡς εἴπομεν, εἶνε λίαν ὑπερβολική, καὶ μᾶλλον ἐσφαλμένη, διότι σήμερον ὁ ἐργάτης δύναται νὰ μάθῃ πλειότερα καὶ ὠφελιμώτερα πράγματα ἀλλαχοῦ ἢ εἰς τὰ καπηλεῖα, τῶν ὁποίων ἀδύνατον εἶνε νὰ μὴ καταχρασθῶσιν οἱ ἐργάται, τὰ ὁποῖα καταναλίσκουσι τὸν πολύτιμον χρόνον αὐτῶν καὶ καταβροχθίζουσι τὸ ἐκ τῆς χαλεπῆς ἐργασίας αὐτῶν οἰκονομηθὲν ὀλίγον χρῆμα!

* * *

Ὄντως ἐν τῇ ἀρχαιότητι τὰ καπηλεῖα ταῦτα ἦσαν τόποι δημόσιοι διδασκαλίας, οὓς δὲν ἀπηξίουν νὰ τιμήσωσι διὰ τῆς παρουσίας των καὶ πολλοὶ διάσημοι ἄνδρες τῆς τότε ἐποχῆς.

Ὁ Πλάτων καὶ ἰδίᾳ ὁ σοφὸς Σωκράτης δὲν ἐδίσταζον ν' ἀναμιγνύωνται εἰς τὸ πλῆθος τῶν Ἀθηναίων πολιτῶν, ὅπερ ἐσύχναζεν εἰς τὰ περὶ τὴν Πνύκα πανδοκεῖα καὶ καπηλεῖα. Ὁ Ὁράτιος, ὁ Βιργίλιος, ὁ Ὀβίδιος, ὁ Κικέρων ἐπίσης συχνάκις ἐν τοῖς καπηλείοις αὐτοῖς ἀνεμιγνύοντο τῷ πλήθει καὶ παρεδίδοντο ἐκεῖ εἰς συνδιαλέξεις καὶ συζητήσεις διδασκούσας ἐν φαιδρότητι καὶ εὐθυμίᾳ τοὺς περὶ αὐτούς.

Πλὴν τὰ καπηλεῖα τῆς τότε ἐποχῆς οὐδεμίαν ὁμοιότητα καὶ ἀναλογίαν πρὸς τὰ τῆς σήμερον ἔχουσιν· τότε ταῦτα ἐχρησίμευον καὶ ὡς καφενεῖα καὶ ὡς λέσχαι καὶ ὡς αἴθουσαι συλλόγων. Ἐν αὐτοῖς ὄντως τότε ἐδιδάσκετο, ἀνεπτύσσετο, ἐμάνθανε πολλὰ ὁ λαός· σήμερον ὅμως οἱ τόποι τῆς διδασκαλίας τοῦ λαοῦ ἐπισήμως ἐπολλαπλασιάσθησαν διὰ τῶν σχολείων καὶ τῶν αἰθουσῶν τῶν διαφόρων διδακτικῶν συλλόγων. Τὰ καπηλεῖα σήμερον δι' οὐδὲν ἄλλο χρησιμεύουσιν ἢ εἰς τὴν παγίδευσιν τοῦ ἐργατικοῦ πληθυσμοῦ, ὅστις ἐξηντλημένος καὶ ἀπηυδημένος ἐκ τῆς ἐργασίας ζητεῖ ἐν αὐτοῖς ἀνάπαυσιν καὶ ἐκεῖ ῥᾴδιως παραδίδεται εἰς τὰς ὑπὲρ τὸ μέτρον τοῦ οἴνου ἡδονὰς καὶ εἰς ἄλλας καταχρήσεις καὶ ταραχάς. *Τὰ σημερινὰ καπηλεῖα*, κατὰ τὸν Γάλλον Bautru, *εἰσὶ τόποι, ἔνθα πωλεῖται μόνον ἡ παραφροσύνη εἰς φιάλας*: ἔτι δὲ ἡμεῖς προσθέτομεν, *καὶ ἡ ἠθικὴ καὶ ὑλικὴ κατάπτωσις τῶν ἐργατικῶν τάξεων τῆς κοινωνίας*.

**

Ἰδοὺ μία ἀληθὴς ὅσον καὶ λίαν ὀδυνηρὰ περιγραφή, γραφεῖσα πρό τινων ἐτῶν (1861) ὑπὸ τοῦ διασήμου Γάλλου φιλοσόφου καὶ ἠθικολόγου Jules Simon καὶ παριστῶσα πιστῶς τὴν ὀλιβερὰν θέαν, ἣν σήμερον παρέχουσι τὰ πλεῖστα τῶν μεγάλων τῆς βιομηχανίας κέντρων ἐν Εὐρώπῃ, καὶ ἰδίως ἐν Γαλλίᾳ, ἔνθα ὑπάρχει πλῆθος μεγάλη ἐργατῶν.

« Αἱ ἕξεις τῆς μέθης εἰσὶ τοιαῦται εἴς τινας βιομηχανικὰς πόλεις καὶ ἐπιφέρουσι τοιαύτην ἐλεεινότητα, ὥστε ὁ ἐργάτης εἶνε ἀπολύτως ἀνίκανος νὰ σκεφθῇ διὰ τὸ μέλλον του. Τὴν ἡμέραν τῆς πληρωμῆς τῶν ἡμερομισθίων δίδουσιν αὐτῷ συγχρόνως τὸ χρῆμα τῆς ὀκταημέρου ἢ δεκαπενθημέρου ἐργασίας του, καὶ τότε οὗτος δὲν περιμένει οὐδὲ τὴν ἐπιοῦσαν· ἐὰν ἡ ἡμέρα αὕτη εἶνε Σάββατον, ῥίπτεται ἀφ' ἑσπέρας ἐν τοῖς οἰνοπωλείοις, μένει ἔτι ἐκεῖ τὴν Κυριακὴν καὶ ἐνίοτε μάλιστα καὶ τὴν Δευτέραν. Μετ' ὀλίγον δὲν ὑπολείπονται αὐτῷ πλέον, ἢ τὰ δύο τρίτα ἢ τὰ ἡμίση τῶν τοσοῦτον χαλεπῶς κερδηθέντων ἡμερομισθίων του. Καὶ ἐν τούτοις θέλει λάβει ἀνάγκην νὰ φάγῃ τὴν ἐπιοῦσαν. Τί θέλει ἀποβῇ ἡ σύζυγος μετὰ τῶν τέκνων κατὰ τὰς ὀκτὼ ἢ δέκα πέντε ἀκολούθους ἡμέρας; Ἡ δύστηνος αὕτη ἤδη εὑρίσκεται ἐκεῖ παρὰ τὴν θύραν τοῦ οἰνοπωλείου κάτωχρος, στυγνὴ καὶ στενάζουσα, σκεπτομένη καὶ τὰ τέκνα της, ἅτινα πεινῶσι. Περὶ τὴν ἑσπέραν βλέπεις τὴν νὰ ἵστανται καὶ ἀναμένωσι πρὸ τῶν οἰνοπωλείων ὅμιλοι τῶν δυστυχῶν αὐτῶν γυναικῶν, αἵτινες προσπαθοῦσι ν' ἀποσπάσωσιν ἐκεῖθεν τὸν σύζυγόν των, ἐὰν δυνηθῶσι νὰ τὸν εὕρωσι που, ἢ ἀναμένουσι τὸν μέθυσον, ἵνα ὑποστηρίξωσιν αὐτόν, ὅταν ὁ οἰνο-

πώλης τὸν διώξῃ ἐκεῖθεν, ἢ ὅταν ἀκατανίκητος ἀνάγκη ὕπνου ἀναγκάσῃ αὐτὸν νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν ἑστίαν του. Ἐν Saint-Quentin οἱ πλεῖστοι τῶν οἰνοπωλῶν ᾤκτειραν καὶ ἐλυπήθησαν τὰς γυναῖκας ταύτας, αἵτινες ὑπέμενον γενναίως τὸ ψῦχος καὶ τὴν βροχὴν ἐπὶ ὁλοκλήρους ὥρας· κατεσκεύασαν πρὸ τῶν καταστημάτων τῶν εἰδός τι παραπηγμάτων, ἐν οἷς μαλίστα προσέθηκαν καὶ ξύλινα ἐδώλια! Τὰ δωμάτια δὲ ταῦτα, ἐν οἷς αἱ σύζυγοι ἔρχονται νὰ θρηνήσωσι τὴν ἀσωτείαν τῶν συμβίων των εἰς τὸ ἑξῆς ἀποτελοῦσι διαμέρισμα ἀναπόσπαστον τῶν ἐκεῖ οἰνοπωλείων!»

* *

Πρό τινος μόλις καιροῦ ἐν τῷ *Χρόνῳ* τῶν Παρισίων ἀνὴρ πεπειραμένος, σπουδάσας εἰδικῶς τὸν βίον τοῦ ἐργατικοῦ πληθυσμοῦ ἐν Παρισίοις καὶ ἐπισκεφθεὶς τὰς ἐργατικὰς συνοικίας τῆς πόλεως, ἐδημοσίευσεν ἄρθρον σπουδαιότατα, ἐν οἷς ἐσημείου, ὅτι μεγάλως ἐξεπλάγη ἐκ τῆς ἀναπτύξεως καὶ τοῦ πολλαπλασιασμοῦ, ἐν ταῖς ἐργατικαῖς ταύταις συνοικίαις, τῶν οἰνοπωλείων· πᾶσα γωνία εἶνε κατειλημμένη ὑπ' αὐτῶν, καὶ τὸ περίεργον, ὅτι, εἰ καὶ δυσανάλογα καὶ πολυάριθμα, *ἅπαντα συντηροῦνται καὶ κερδίζουσι χρήματα*, βεβαίως ἀπορροφῶντα τὸ μετὰ ἱδρῶτος κτώμενον χρῆμα τῶν πτωχῶν ἐργατῶν.

Εἰς μίαν ὁδὸν ἐκ τῶν σπουδαιοτέρων, τὴν τοῦ Ἁγίου Ἀντωνίου ἐν Παρισίοις, αὐτὸς οὗτος ἠρίθμησεν ἐπὶ 160 οἰκιῶν 78 οἰνοπωλεῖα, ἤτοι τὸ ἥμισυ τῶν οἰκιῶν!

* *

Ἐν τῶν ἐπιτυχῶν μέσων τῆς καταπολεμήσεως τῆς οἰνοποσίας εἶνε καὶ ἡ ἐν Ἀμερικῇ καὶ Εὐρώπῃ σύστασις *ἑταιριῶν ἐγκρατείας*, ἅτινας ἀπαρτίζουσι μέλη ὑποβαλλόμενα ἑκουσίως εἰς τοὺς ἐγκρατεῖς καὶ σώφρονας ὅρους τοῦ κανονισμοῦ αὐτῶν καὶ ἀμοιβαίως ὑποχρεούμενα ν' ἀπέχωσι τελείως παντὸς οἱουδήποτε οἰνοπνευματώδους ποτοῦ.

Ἅμα τις ἐγγραφῇ μέλος τοιαύτης τινὸς ἑταιρίας ὑπόσχεται ἐπὶ τῇ τιμῇ αὐτοῦ ν' ἀπέχῃ παντὸς οἰνοπνευματώδους ποτοῦ καὶ λαμβάνει μικρὸν δίπλωμα, ἐν ᾧ εἰσιν ἐκτετυπωμέναι αἱ ἠθικαὶ αὐτοῦ ὑποχρεώσεις συνοδευόμεναι ὑπὸ τῆς ὑπογραφῆς αὐτοῦ. Τὸ δίπλωμα τοῦτο καταλλήλως ἐν στεφάνῃ πεθειμένον κρέμαται ἐπὶ τοῦ προφανεστέρου μέρους τῆς οἰκίας τοῦ μέλους.

Ἐν Ἀγγλίᾳ, Σκωτίᾳ καὶ Ἰρλανδίᾳ ὑπάρχουσιν 850 ἑταιρίαι ἐγκρατείας ἀριθμοῦσαι 1,640 000 μέλη. Περὶ τὰς ἀρχὰς δὲ τοῦ Ἰουνίου τοῦ παρελθόντος ἔτους (1883) μία τῶν ἑταιριῶν αὐτῶν τῆς ἐγκρατείας ἐτέλεσεν ἐν Λονδίνῳ τὴν ἐτησίαν αὐτῆς γενικὴν συνέλευσιν· τὸ κατασταστικὸν τῆς ἑταιρίας ταύτης μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἠρίθμει 680,908 μέλη! Ἐν Γερμανίᾳ ὑπάρχουσιν 1,500 ἑταιρίαι μετὰ 1,300,000 μελῶν. Ἡ Σουηδία καὶ Νορβηγία κέκτηται 510 ἑταιρίας ἀποτελουμένας ὑπὸ 120,000 μελῶν. Ἐν τῇ μεσημβρινῇ Ἀμερικῇ 70,000 ἄτομα φέρουσι τὸ παράσημον (médaille) τῆς ἐγκρατείας. Ἐν ταῖς Ἡνωμέναις δὲ Πολιτείαις ὑπάρχουσιν 3,712 ἑταιρίαι ἀριθμοῦσαι 3,615,000 μέλη, καὶ τέλος ἐν Καναδᾷ, Νέᾳ Σκωτίᾳ καὶ Νέῳ Brunswick ὑφίστανται 950 ἑταιρίαι μετὰ 370,000 μελῶν.

* *

Ἡ φιλάνθρωπος εὐεργεσία τῶν ἑταιριῶν τούτων εἶνε ἀδιαφιλονείκητος. Ἀλλὰ πᾶσαι αἱ ἑταιρίαι αὗται, ἵνα πολεμήσωσι τὴν κατάχρησιν τῶν οἰνοπνευμάτων, ἐπελήφθησαν τοῦ ἀντιθέτου ἐντελῶς ἄκρου, ἀπαγορεύουσαι καθ' ὁλοκληρίαν τὴν χρῆσιν τῶν ποτῶν τούτων καὶ ἀποσκορακίζουσαι ταῦτα ἐκ τοῦ ἀνθρωπίνου βίου. Τὸ μέσον τοῦτο τοῦ πολέμου εὑρίσκομεν λίαν αὐστηρὸν καὶ βεβιασμένον, καθ' ὅσον οὐδεὶς ποτε θέλει ἀρνηθῆ τὴν ὁπωσδήποτε χρησιμότητα τῶν οἰνοπνευματωδῶν ποτῶν, καὶ ἰδίᾳ τοῦ οἴνου καὶ ζύθου, λαμβανομένων εἰς μέτριον καὶ λογικὸν ποσόν· τοῦθ' ὅπερ ἡ παρὰ τῷ λαῷ διδασκαλία καὶ διάδοσις τῆς παιδείας θέλει εὐχερέστερον ἐπιτύχει.

Τὸν ὄντως πρακτικὸν καὶ ἔλλογον τοῦτον σκοπὸν ἔχει νέα ἐν Παρισίοις μεγάλη ἑταιρία, ἱδρυθεῖσα τῷ 1872 ὑπὸ διακεκριμένων καὶ ἐπισήμων τῆς Γαλλίας ἀνδρῶν, ὑπὸ τὸ ὄνομα *Γαλλικὴ ἑταιρία κατὰ τῆς καταχρήσεως τῶν οἰνοπνευματωδῶν ποτῶν* (Association française contre l' abus des boissons alcooliques).

Ἡ ἑταιρία αὕτη δὲν πολεμεῖ ἀπολύτως τὰ οἰνοπνευματώδη ποτά, ἀλλὰ *τὴν κατάχρησιν αὐτῶν*, ὡς καὶ ὁ τίτλος αὐτῆς δηλοῖ.

Τοῦτο δὲ προσπαθεῖ νὰ ἐπιτύχῃ διὰ τῆς διδαχῆς εἰς τὸν λαὸν τῶν ὀλεθρίων ἀποτελεσμάτων τῶν οἰνοπνευματωδῶν ποτῶν λαμβανομένων ἐν ὑπερμέτρῳ ποσῷ. Πρὸς τοῦτο δημοσιεύει τὰς ἐφημερίδας ἡ *Ἐγκράτεια* (La Tempérance) καὶ τὸν «*Καλὸν σύμβουλον*» (Le bon conseiller), ἐκδίδει καὶ διαδίδει πανταχοῦ βιβλία καὶ διατριβὰς ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου γεγραμμένα· πάντα δὲ ταῦτα διανέμει δωρεὰν ἢ πωλεῖ ἀντὶ εὐτελεστάτης τιμῆς· ἔτι δὲ διοργανίζει παραδόσεις ἐν δημοσίαις αἰθούσαις, καθ' ἃς ὑπὸ καταλλήλων καὶ ἱκανῶν προσώπων διδάσκονται αἱ λυπηραὶ συνέπειαι τῆς οἰνοποσίας. Τέλος ἀνταμείβει καὶ διὰ παρασήμων πάντα, ὅστις ὁπωσδήποτε ἤθελε συμβάλει εἰς τὸν σκοπὸν τοῦτον· ὡς καὶ πάντα, ὅστις ἤθελε διακριθῆ ἐπὶ ἐγκρατείᾳ.

Τῆς ἑταιρίας ταύτης πρό τινος ἔτι ἦν ἐπίτιμος πρόεδρος ὁ διάσημος Dumas, ὁ διαρκὴς γραμματεὺς τῆς *Ἀκαδημίας τῶν Ἐπιστημῶν*, καὶ τὸ ἔξοχον μέλος τῆς *Γαλλικῆς Ἀκαδημίας* ὅστις μόλις πρὸ ὀλίγου ἀπεβίωσεν. Πρόεδρος δὲ ταύτης σήμερον εἶνε ὁ Jules Bergeron, μέλος τῆς Ἰατρικῆς Ἀκαδημίας καὶ ἀντιπρόεδροι οἱ διάσημοι ἰατροὶ καὶ καθηγηταὶ Fauvel καὶ Bouchardat, μέλη ἐπίσης τῆς Ἰατρικῆς Ἀκαδημίας. Ἀλλ' ἡ ἑταιρία αὕτη ἰδίως ἀναπτύσσεται καὶ προοδεύει μεγάλως διὰ τῶν ἀκμάτων ἐνεργειῶν τοῦ γενικοῦ γραμματέως L. Lunier φρενολόγου διακεκριμένου, μέλους τῆς Ἰατρικῆς Ἀκαδημίας καὶ διευθυντοῦ σπουδαιοτάτου ἰατρικοῦ περιοδικοῦ συγγράμματος.

* *

Ἡ νεαρὰ ἐν Ἑλλάδι κοινωνία μας, εὐτυχὴς ἔτι, ὅσον ἀφορᾷ τὴν κατάχρησιν τῶν οἰνοπνευματωδῶν ποτῶν, δὲν εὑρίσκεται ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ σημείου, εἰς ὃ ἡ λοιπὴ Εὐρώπη. Οὐχ ἧττον ἡ κατάχρησις τῶν οἰνοπνευμάτων ὁσημέραι προάγεται καὶ αὐξάνει τὸν ἀριθμὸν τῶν θυμάτων της, καθ' ὅσον μάλιστα ἡ ἀνάπτυξις τῆς μετὰ τῆς Εὐρώπης συγκοινωνίας ἤρξατο ἀπό τινος νὰ εἰσάγῃ ἐκεῖθεν ἐπισήμους ποσότητας ἰσχυρῶν οἰνοπνευματωδῶν ποτῶν, τῶν πλείστων προερχομένων ἐκ τῶν ἐργοστασίων τῶν ἐν Εὐρώπῃ νοθευτῶν. Ὁ ἐξ αὐτῶν δὲ κίνδυνος εἶνε ἔτι μᾶλλον σοβαρός, καθ' ὅσον μάλιστα παρατηρεῖται παρ' ἡμῖν προτίμησίς τις ἐξαιρετικὴ τῶν εὐρωπαϊκῶν τούτων προϊόντων.

Ἂν καὶ βεβαίως ἔτι ἐν Ἑλλάδι δὲν ἐπέστη ἡ ἀνάγκη τῆς συστάσεως *ἑταιριῶν ἐγκρατείας*, ἐν τούτοις ἀνάγκη νὰ μὴ ἀναμείνωμεν τὴν λυπρὰν ταύτην στιγμήν, ἣν θέλομεν ἀποτρέψει τελεσφόρως διὰ τῆς καταλλήλου διδασκαλίας τῆς γνωστοποιούσης εἰς τὸν λαὸν ἁπάσας τὰς ὀλεθρίους συνεπείας τῶν οἰνοπνευμάτων, τοῦθ' ὅπερ ἀποτελεσματικώτατα δύναται νὰ προλάβῃ πᾶσαν ἐπικειμένην διάδοσιν τοῦ κακοῦ, ὅπερ ἄλλως τε ἔτι καὶ σήμερον ἀριθμεῖ ἐν Ἑλλάδι ἱκανὰ θύματα καὶ ἱκανὰ κατ' ἔτος ἐγκλήματα καὶ δυστυχήματα τῆς ὀξείας μέθης!...

Ιω. Φουστανος.

Η ΚΟΜΗ ΠΑΡΑ ΤΟΙΣ ΔΙΑΦΟΡΟΙΣ ΛΑΟΙΣ

Αἱ ἀνθρώπιναι τρίχες διαφέρουσι κατὰ τὸ χρῶμα, τὸ μῆκος, τὸν ὄγκον, ὡς καὶ κατὰ τὴν διάταξιν, ἥτις παρέχει εἰς αὐτὰς ἰδιαιτέραν διεύθυνσιν καὶ διαφόρους ὄψεις, ἀκόμη καὶ ὅταν θεῶνται δι' ὀφθαλμοῦ γυμνοῦ, ἄνευ τῆς βοηθείας μικροσκοπίου.

Πλουσιωτάτη εἶνε ἡ πυξίς, τὴν ὁποίαν μετεχειρίσθη ἡ φύσις πρὸς χρωματισμὸν τῶν τριχῶν μας. Ἔχομεν κόμας λευκάς, ἀνοικτὰς ξανθάς, ξανθοχρύσους, καστανάς, φαιὰς καὶ μαύρας.

Ἐν συνόλῳ λαμβανομένων πάντων τῶν λαῶν τῆς γῆς τὸ μᾶλλον διακεχυμένον χρῶμα τριχῶν εἶνε τὸ μέλαν· ἀρκοῦσιν ὡς παράδειγμα οἱ Μογγόλοι, οἱ Μαῦροι, οἱ Μαλαῖοι, οἱ Ἀμερικανοὶ καὶ οἱ μεσημβρινοὶ Εὐρωπαῖοι.

Τὸ ξανθὸν εἶνε χρῶμα κοινὸν εἰς τοὺς γερμανικούς, κελτικοὺς καὶ σλαβικοὺς κλάδους τῆς Ἀρίας φυλῆς καὶ εἰς τοὺς Φιννίους τῆς μογγολικῆς. Τὸ ἐρυθρὸν χρῶμα εἶνε ἐξαιρετικόν, μὴ ἀνῆκον εἰς οὐδεμίαν φυλὴν ἰδιαιτέρως, ἀλλὰ δυνάμενον νὰ θεωρηθῇ ὡς παραλλαγὴ τοῦ ξανθοῦ· ὄντως, οὐδέποτε ἀπαντᾷ εἰς τὰς μελανότριχας φυλάς.

Τὸ χρῶμα τῆς κόμης συνοδεύεται πάντοτε σχεδὸν ὑφ' ὡρισμένου χρωματισμοῦ τῶν ὀφθαλμῶν, καὶ ἐκ τῆς συνενώσεως ταύτης δυνάμεθα νὰ κρίνωμεν ἀσφαλέστερον περὶ τῆς γνησιότητος τοῦ φύλου Π. χ., ὅταν παρά τινι λαῷ αἱ τρίχες καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ εἶνε ἀναλλοιώτως μέλανες, λέγομεν ὅτι εἶνε καθαρὸν τὸ γένος. Τοὐναντίον ἐξάγεται περὶ τῶν λαῶν, παρ' οἷς εὑρίσκονται διάφοροι συνδυασμοὶ διαφόρων χρωμάτων. Ὅπως ἂν ἔχῃ, τὸ ἐθνολογικὸν τοῦτο δόγμα δὲν δύναται νὰ καταστῇ ἀποδεκτόν, εἰμὴ διὰ τῆς ἀπογραφῆς· διότι διὰ πολλοὺς λαοὺς στερούμεθα ἀξιοπίστων στατιστικῶν, πρὸς δὲ διότι φῦλα πολὺ ἀλλήλων μεμακρυσμένα δύνανται νὰ ἔχωσιν ὁμοιόχρους τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ τὰς τρίχας.

Βέβαιον εἶνε ὅτι ἐν Εὐρώπῃ, καὶ πρὸ πάντων εἰς τὰς μεγάλας πόλεις, οἱ ξανθοὶ τείνουσιν εἰς ἐλάττωσιν. Τοῦτο ἀπεδείχθη διὰ τὴν Ἀγγλίαν, πρὸς μεγάλην θλῖψιν τῶν Ἄγγλων. Ὁ Charnok βεβαιοῖ ὅτι ἡ μεταβολὴ αὕτη παρατηρεῖται ἐν Εὐρώπῃ ἀπὸ δισχιλίων ἐτῶν. Τινὲς ἀποδίδουσι τὸ φαινόμενον εἰς τὴν δίαιταν τῶν πόλεων, ἔνθα τὸ κρέας εἶνε ἐν μεγαλειτέρᾳ χρήσει ἢ εἰς τὴν ἔξοχήν. Ἄλλοι, τοὐναντίον, ἐξηγοῦσι τοῦτο λέγοντες ὅτι αἱ συνθῆκαι τῆς ὑγιεινῆς, οὖσαι ὀλιγώτερον εὐνοϊκαὶ εἰς τὰ μεγάλα κέντρα πληθυσμοῦ, τείνουσι νὰ ἐξαλείψωσι τὸν ξανθὸν τύπον, ἀσθενέστερον τοῦ μελαγχροινοῦ, μᾶλλον ἀντέχοντος. Καθ' ἡμᾶς, τὸ ζήτημα εἶνε λίαν περίπλοκον, καὶ αἱ συλλεγεῖσαι παρατηρήσεις δὲν παρέχουσιν ἔτι ἀρκοῦντα στοιχεῖα ὅπως δυνηθῇ τις νὰ φθάσῃ εἰς σπουδαῖον συμπέρασμα.

Αἱ τρίχες τῆς κεφαλῆς δύνανται νὰ εἶνε ἀρκούντως μακραί, ὥστε νὰ ὑπερβαίνωσι τὸ μῆκος τοῦ σώματος, ἢ ἀρκούντως βραχεῖαι, μὴ ἐκτεινόμεναι πέραν ἑκατοστημορίων τινῶν. Οἱ Ἄριοι καὶ οἱ Σημῖται ἔχουσι τὴν κόμην μακροτάτην· οἱ ἔχοντες πυκνὰς τρίχας ἔχουσι ταύτας βραχυτάτας. Αἱ Ἀνδαλούσιαι, αἱ Ἱσπανοαμερικανίδες, καὶ αἱ γυναῖκες τῆς Παραγουάης εἶνε περίφημοι διὰ τὸ μῆκος τῶν τριχῶν αὐτῶν. Ἐγνώρισα ἐν Σάλτῃ ὡραιοτάτην δέσποιναν, τῆς ὁποίας ἡ κόμη κατήρχετο μέχρι τῶν πτερνῶν, καὶ τὰς ὑπερέβαινε μάλιστα, εἶδον δὲ νεανίδας ἐν Παραγουάῃ, αἵτινες ἐκαλύπτοντο μὲ τὴν κόμην των, ἄνευ

ἄλλου τινὸς ἐνδύματος, ἀξιοῦσαι ὅτι εἶνε ἐντελῶς ἐνδεδυμέναι.

Μετὰ τὸ πεντηκοστὸν ἔτος συνηθέστερον αἱ τρίχες πίπτουσι καὶ ἄρχεται ἡ φυσιολογικὴ φαλακρότης. Ἐνίοτε ὅμως τηροῦνται αὗται μέχρι τοῦ ἐσχάτου γήρατος. Οἱ Μαῦροι, οἱ Παπουᾶι, οἱ Ἀμερικανοὶ καθίστανται φαλακροὶ σπανιώτερον καὶ βραδύτερον τῶν Εὐρωπαίων, οἵτινες δύνανται νὰ εἶνε φαλακροὶ καὶ κατὰ τὸ τριακοστὸν ἔτος. Αἱ γυναῖκες, τῶν ὁποίων αἱ τρίχες εἶνε μεγαλείτεραι τῶν ἀνδρῶν, τηροῦσι ταύτας ἐπὶ μακρότερον, καὶ οὐδέποτε σχεδὸν καθίστανται ἐξ ὁλοκλήρου φαλακραί.

Ὁ ὀφθαλμὸς εἶνε ἡ θυρὶς τῆς ψυχῆς. Ἐπὶ τῶν χειλέων δύναται νὰ συγκεντρωθῇ κάλλος ἱκανὸν ἵνα θανατώσῃ ἢ νὰ σώσῃ τὸν ἄνθρωπον· ἡ ἐπὶ τοῦ μετώπου διαλάμπουσα μεγαλοφυΐα μᾶς κινεῖ νὰ εἴπωμεν ὅτι ὁ ἄνθρωπος εἶνε ἀρχὴ Θεοῦ (un Dieu commencé), τὸ πηγούνιον δύναται νὰ μᾶς ἀποκαλύψῃ ἀπεριόριστον ἀγαθότητα καὶ γλυκύτητα· διὰ τῶν κυματισμῶν τοῦ σώματος μᾶς ὁμιλεῖ ἡ ἰσχὺς καὶ ὁ ἔρως· ἀλλ' αἱ τρίχες, αἱ μὴ λαλοῦσαι, αἱ μὴ ψευδόμεναι, αἱ ἄνευ εὐαισθησίας, δύνανται νὰ ἑκατονταπλασιάσωσι πάσας τὰς ἄλλας ὡραιότητας καὶ νὰ κρύψωσιν ἐντὸς τῶν ἀπείρων αὐτῶν λαβυρίνθων τόσην ποίησιν, ἐξ ἧς ὁ ἄνθρωπος πάσχει καὶ δημιουργεῖ.

Ἡ κεφαλὴ τοῦ ἀνθρώπου εἶνε ὁ ναὸς τῶν σκέψεων καὶ παθῶν του· ἐκεῖ ἑδρεύουσι τὸ μεγαλεῖον καὶ ἡ καλλονή του, ἀλλ' ἐκεῖ ἔνθα τελευτᾷ ὁ ἄνθρωπος, καὶ ἄρχεται ὁ οὐρανός, ὁ ἄνεμος κινεῖ ἓν δάσος, τὸ ὁποῖον δὲν εἶνε πλέον ἐκ τῆς σαρκὸς καὶ δὲν εἶνε ἔτι ἐκ τῆς ζῳώδους ὕλης· εἶνε ὅριον, ἐφ' οὗ οἱ ὀφθαλμοί μας οὐδέποτε παύονται ζητοῦντες συγκινήσεις, ἔνθα λυκαυγές τι σχημάτων πάντοτε μεταβαλλομένων καὶ πάντοτε ὡραίων ταράσσεται καὶ φαίνεται ζῶν.

Οἱ διάφοροι λαοὶ τῆς γῆς διάφορον σπουδαιότητα ἀπονέμουσιν εἰς τὴν κόμην. Οἱ Κουάκεροι, οἵτινες ἵστανται εἰς ἀρκούντως ὑψηλὴν βαθμίδα ἐν τῇ σειρᾷ τῶν ἀνθρώπων, ἐλάχιστα μεριμνῶσι περὶ τῆς κόμης των. Τὴν αὐτὴν ἀδιαφορίαν ἐπιδεικνύουσι πολλαὶ ἀμερικανικαὶ φυλαὶ καὶ οἱ Λάπωνες. Τοὐναντίον οἱ Παπουᾶι πολὺ μεριμνῶσι διὰ τὰς τρίχας των· τὰς κτενίζουσι καὶ διευθετοῦσι κατὰ χιλίους τρόπους. Ἐν αὐτῇ τῇ Εὐρώπῃ παρὰ διαφόροις ἔθνεσι καὶ κατὰ διαφόρους ἐποχὰς αἱ τρίχες ὑπεβλήθησαν εἰς τὰς παραδοξοτέρας διευθετήσεις καὶ ὑπήκουσαν εἰς τὰς μᾶλλον ἀλλοκότους ἰδιοτροπίας.

Κ'

Μόνον ἀφοῦ παρῆλθεν ἡ ἡλικία τῶν βιαίων παθῶν οἱ μεγάλοι ἄνδρες παρήγαγον τὰ ἀριστουργήματά των, ὅπως μόνον μετὰ τὰς ἐκρήξεις τῶν ἡφαιστείων ἡ περὶ αὐτὰ γῆ καθίσταται γονιμωτέρα.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

Πᾶς Ἐσκιμῶος διατηρεῖ δέκα ἕως δώδεκα κύνας, τοὺς ὁποίους τρέφει μὲ κρέας φωκῶν. Ταύτας συλλαμβάνουσι κατὰ μεγάλας ποσότητας εἰς τὴν παραλίαν διὰ τὸ ἔλαιον αὐτῶν. Τὸν χειμῶνα οἱ Ἐσκιμῶοι ζευγνύουσιν ἓξ ἢ ἑπτὰ κύνας εἰς μικρὸν ἔλκηθρον, ἐντὸς τοῦ ὁποίου κάθηται ἡ μάστιξ πλαταγεῖ, ἐν διαστήματι δ' ἓξ ὡρῶν τὸ ἔλκηθρον διατρέχει εἴκοσι λεύγας. Ἰδοὺ δὲ τί πράττουσιν ὅπως καταστήσωσι ταχυτέρους τοὺς κύνας. Τὴν προτεραίαν τῆς ἀναχωρήσεως ἀρίνουσιν αὐτοὺς νήστεις, διότι νήστεις τρέχουσι πολύ. Εἶτα ὁ κύριος ἐκλέγει ἓξ αὐτῶν τὸν πλέον ταχύπουν, τὸν κλείει ἐντὸς τοῦ οἴκου αὐτοῦ, καὶ τὸν θωπεύει. Οἱ συνάδελφοι τοῦ κυνός, βλέποντες τὴν προτίμησιν ταύτην τοῦ κυρίου των, καταλαμβάνονται ὑπὸ αἰσθήματος μεγίστης ζηλοτυπίας, ὅταν δὲ παρουσιασθῇ εὐκαιρία, δὲν θέλουσι λείψει νὰ τὸν ἀναγκάσωσι νὰ πληρώσῃ ἀκριβὰ τὸν τίτλον τοῦ εὐνοουμένου. Τὴν πρωΐαν τῆς ἐπιούσης ὁ προνομιοῦχος κύων ζευγνύεται εἰς τὸ ἔλκηθρον ὡς καὶ οἱ ζηλότυποι συνάδελφοί του, ἀλλὰ οὗτος ζευγνύεται ἐπὶ κεφαλῆς πάντων. Ἅμα καὶ οἱ λοιποὶ κύνες ζευχθῶσιν, ζητοῦσι νὰ ἐπιπέσωσι κατ' αὐτοῦ ἵνα τὸν καταφάγωσιν. Οὗτος, ὅπως διαφύγῃ τοὺς ὀδόντας αὐτῶν, φεύγει ὡς ἀστραπή, οἱ δὲ λοιποὶ τὸν καταδιώκουσι, σύροντες ταυτοχρόνως τὸν ὁδοιπόρον, εὐχαριστημένον ἐκ τῆς ἐπιτυχίας, τὸ δ' ἔλκηθρον μόλις ἐγγίζει τὴν ἐπιφάνειαν τῆς χιόνος. Οὕτως ἐκμεταλλεύονται τὸ πάθος καὶ τὸ ἔνστικτον τῶν δυστυχῶν τούτων ζῴων.

Τὸ μεγαλείτερον ὑποστατικὸν τοῦ κόσμου εὑρίσκεται ἐν Texas τῆς Ἀμερικῆς, ἀνῆκον δὲ τέως εἰς τὸν πλοίαρχον Ρυχάρδον Κίγκ, ἠγοράσθη ἐσχάτως ὑπὸ μεγάλης τινὸς Ἑταιρίας τῆς Νέας Ὑόρκης. Ἡ ἔκτασις τοῦ ἀχανοῦς τούτου κτήματος εἶνε 800,000 στρεμμάτων γῆς συνεχοῦς καὶ περιτετοιχισμένης, ἐν αὐτῷ δὲ διατρέφονται 200,000 ἵππων καὶ ἄλλων κτηνῶν. Ἡ ἀγοράσασα αὐτὸ Ἑταιρία ἐπλήρωσε 6,500,000 λιρῶν, ἐλπίζει δὲ νὰ ἔχῃ ἐτησίαν πρόσοδον 1,500,000 λιρῶν ἐκ τοῦ πολλαπλασιασμοῦ τῶν κτηνῶν. Ἐν τῇ γενομένῃ δημοπρασίᾳ τοῦ κτήματος διηγωνίσθησαν πολλοὶ κεφαλαιοῦχοι Γάλλοι, Ἄγγλοι καὶ Ὁλλανδοί.

Ὁ Κ... γράφων πρὸς φίλον του προχθές, κατὰ τὸ πολὺ ὕψος, ἐπέρανε τὴν ἐπιστολήν του διὰ τῶν ἑξῆς:

« Δὲν ἐκτείνομαι περισσότερον, γιατί τόσον κρυόνουν τὰ π ό δ ι α μ ο υ, ποὺ δὲν μπορῶ νὰ κρατήσω πλέον τὴν π έ ν ν α.

Ὁ γυμνασιάρχης εἰσέρχεται εἰς τὴν Δ' τάξιν καὶ ἀποτείνεται πρὸς τοὺς μαθητάς: « Ὁ γείτων τοῦ Γυμνασίου κ. Παῦλος παραπονεῖται ὅτι κάποιος ἀπὸ σᾶς ἔχει τὴν κακοήθειαν νὰ πειράζῃ τὴν κόρην του. Ἐξ ἐπιεικείας παρασιωπῶ τὸ ὄνομά του, ἀλλὰ τὸν προσκαλῶ μετὰ τὸ μάθημα νὰ προσέλθῃ εἰς τὸ γυμνασιαρχεῖον νὰ ἀπολογηθῇ ».

Λήξαντος τοῦ μαθήματος ὁ γυμνασιάρχης βλέπει προσερχομένους εἰς τὸ γυμνασιαρχεῖον κατὰ σειρὰν 5 ἐκ τῶν μαθητῶν του ἵνα ἀπολογηθῶσιν....

Ἐν Ἀθήναις, ἐκ τοῦ τυπογραφείου Ἀνδρέου Κορομηλᾶ 1885 — Β', 986.